

Estlands-nytt

Utgitt av Norsk-estisk forening

Jostein Langmyr

Minoriteter og/eller innvandrere

foto: ør

En representant for løk-russerne ved Peipsi-sjøen.

→ 4

Samene er i Norge et urfolk som har krav på et helt spesielt vern, mens kvener, romani-folket (tatere) og roma (sigøy-nere), skogfinner og jøder er *nasjonale minoriteter*. I norske media er det normalt ikke snakk om en pakistansk, vietnamesisk eller somalisk *minoritet* i Norge. Alle slike kaller vi *innvandrere*. Hvorfor blir da innvanderne i Estland omtalt som minoritet?

Ingen har høyrøstet spurt hvorfor statsministeren vår ikke snakker urdu. Så hvorfor skal Estlands president være bedre? Hvordan kan BBCs intervjuer komme til Tallinn og innledningsvis spørre Toomas Hendrik Ilves hvorfor han ikke snakker russisk?

Landsomfattande søppeldugnad

Tekst ved Øyvind Rangøy, foto: www.teeme2008.ee

Ein haustdag i 2007 møttest to venner, **Toomas Trapido** og **Rainer Nõlvak**, og snakka om noko dei begge var grundig lei av: å sjå haugar av skjemmande søppel rundt omkring. Og 3. mai i år såg Estland ein opprydningsaksjon utan sidestykke.

→ 6

Estlands-nytt

Allment tidsskrift for Estlands-interesserte

Utgiver: Norsk-estisk forening

Redaksjon: Øyvind Rangøy, Kuu 39–64, EE 50104 TARTU,
tlf. + 372 747 2624, e-post: rangoy@gmail.com, blogg: rangoy.blogspot.com

Turid Farbrege, Granvågen 14 A 36, FI – 00270 HELSINGFORS,

tlf. +358 9 477 1488, e-post: turid.farbrege@kolumbus.fi

Else-Jannike Kuum, Vækerø terr. 10 B, 0282 OSLO, tlf. priv.: 22 50 63 86.

Vignetter: Asko Künnap, Zoom

Ombrekking og trykking: AS Reusner, Lõuka 10, EE 13521 TALLINN,

tlf. +372 680 7100, faks +372 651 7575, info@reusner.ee

Redaksjonen avsluttet 17.5.2008. Stoff til neste nummer må være redaksjonen i hende seinest 18.8.2008. Sendes per e-post til redaksjonen, se adressene ovenfor.

Annonsepriser: 1/1 side kr 1 200, 1/2 side kr 600 og 1/4 side kr 400, tillegg for farger.

Av innholdet

Minoriteter og/eller innvandrere	1	Nasjonaldaysfeiring	28
Landsomfattande søppeldugnad	1	Vellykket litteraturaften	30
Aprilopptøyene forberedt i lang tid	9	Estisk roman på norsk	31
Balansert FN-rapport om Estland	12	Estlandsleksikon på russisk	39
Årets estlandsvenn 2007	15	Haapsalu-sjalet	42
Sletthajell: Lærebok i sjukepleie	21	Debatt om politikk og samfunn	46
Arbeidet for gatebarna	24	Telemark husflidslag på tur	56

Slik redaksjonen ser det

Estlandsnytt er ingen kritikklause forsvarar av estisk politikk. Men vår rolle blir ofte å gjere det estiske perspektivet forståeleg og prøve å hindre avsporingar.

Debattinnlegga side 46-49 gir uttrykk for forståing av ulike sider ved det estiske samfunnet, og sjølv etter meir enn halvtanna tiår med fridom er sårheita etter okkupasjonen ein realitet som det kan vere vanskeleg å forhalde seg til.

Vi kan godt diskutere dei problematiske sidene ved offermentaliteten, men til grunn må det ligge ei forståing av at Estland faktisk vart eit offer – og ikkje, slik enkelte ser seg tente med å framstille det, berre prøver å bygge ein okkupasjonsmyte. For det estiske folket er det den grunnleggande opplevinga at dei vart tekne med vald, og at «frigjeringa» 1944 var innleiinga til ein lang okkupasjon som først tok slutt i 1994, då dei siste russiske soldatane forlot landet. Den djupe opplevinga av å ha blitt valdteken er det ikkje enkelt å riste av seg. Det er så mykje fortrent å arbeide med, noko ikkje minst Imbi Paju har vist med dokumentarfilmen *Fortrengde minne* og boka med same namn.

Det estiske folket må stadig tole at arvtakaren etter overgriparen – Russland – med aggressive paradar 9. mai kvart år gjer krav på å vere den store frigjeraren. Russlands ambassadør til Estland påstod i år på nytt i intervju til estiske media at okkupasjonen er løgn, og at det ikkje er grunnlag for tilnærming så lenge Estland lyg.

Slikt gjer ikkje den nasjonale sorgprosessen lettare.

Filmvisning

Dronningens gate 3, Oslo, onsdag 11. juni kl. 18.00.

Vi viser det gripende dokumentet *Fortrengte minner* av den estiske regissøren Imbi Paju. Der kommer endelig alminnelige mennesker til orde med sine opplevelser.

Samtidig minnes vi 14. juni 1941 som var datoen for de første store deportasjonene fra Baltikum. Til sammen ca. 43 000 personer ble sendt til forskjellige deler av Sovjet.

Arrangementet er et samarbeid mellom venner av Estland, Latvia og Litauen.

Så er det på'n igjen!

På årsmøtet i mars var det bare å melde seg til tjeneste igjen, så her har dere meg tilbake etter et år ute av styret. Tiitu Vilu har påtatt seg viktige jobboppdrag i Estland som hun måtte prioritere fremfor ledervervet i foreningen. Vi har forståelse for dette, men håper å få beholde Tiitu på språkkursene. Vårens kurs er avsluttet og allerede ser vi fremover til kursstart i september (side 54). Interesserte kan ta kontakt med foreningen eller følge med på hjemmesidene for mer oppdatert info.

I april ble vi igjen minnet om den umenneskelige behandlingen esterne har vært utsatt for. To forfattere med bøker om Estlands nære historie møtte et norsk publikum på Litteraturhuset i Oslo (side 30). NEF var arrangør i samarbeid med den estiske og den finske ambassaden og Finsk-norsk kulturinstitutt. Imbi Paju har laget både film og bok med tittelen *Fortrengte minner* som handler om de opplevelsene hennes mor og tante hadde under den sovjetiske okkupasjonen av Estland. Opplevelsene sitter fortsatt i. Selv mer enn 60 år senere er det vanskelig for søstrene å fortelle om det som skjedde den gangen de ble arrestert og deportert. Å lege de sårene tvang og vold har avsatt i enkeltmenneskers sinn blir vanskeligere når den mektige russiske naboen bare forneker sin okkupantrolle. Vi planlegger å vise filmen for våre medlemmer og håper også at denne viktige boken blir utgitt på norsk.

En av verdens mest kjente orkesterdirigenter er Neeme Järvi (www.neemejarvi.ee). Han er født i Tallinn, og som ester slapp han ikke til i de store oppgavene. Da han i 1980 emigrerte til USA, ble han en ikke-person i Sovjet. I årene 1982–2004 var Järvi med på å bygge opp Göteborg symfoniorkester til et av Europas fremste. Han gjestedirigerer fortsatt noen av de beste orkestrene i verden og har over 400 plateinnspillinger bak seg. Järvi dirigerer i Den norske opera på sin egen 71-års fødselsdag, 7. juni. På programmet står Richard Strauss. Et ekstra trekkplaster er den finske sopranen Karita Mattila. Så vel møtt i operaen!

Else-Jannike Kuum

fra side 1 Minoriteter og innvandrere

Den norske måten å framstille tingene på når det gjelder distinksjonen mellom nasjonale minoriteter og innvandrere, er ikke unik for oss. Det er den generelle holdningen og vedtatt språkbruk i Vest-Europa.

Til tross for over tre millioner tyrkere i Tyskland har så vidt vi vet ingen ventet seg at Agneta Merkel skulle snakke tyrkisk. Og hvor mange flere millioner pakistansere trengs det i Storbritannia før Gordon Brown henvender seg til dem på urdu?

Vi kan alle være enige om at ovenstående er absurde problemstillinger. For oss som er innsatt i estisk historie og estiske forhold fortøner det seg nesten like absurd å vente at Estlands president uten videre skulle snakke russisk, selv om det nok ville vært bra om han hadde mestret det språket også.

Jo flere språk, jo bedre forutsetninger for å kommunisere med forskjellige personer.

I 1934 besto Estland befolkning av 88,1 % etniske estere, med baltiske tyskere, jøder og estlandssvensker som viktige nasjonale minoriteter. Som et resultat av krigens herjinger ble minoritetene langt på vei ødelagt, og i 1945 bodde det 97,3 % etniske estere i landet. Men da Estland gjenopprettet suvereniteten i 1991, var prosentandelen estere på vei nedover mot 60. Siden har den steget noe igjen, og andelen russere blir i dag regnet til 26 %. Liksom tyrkerne kom til Tyskland hadde russerne i sovjetperioden stort sett vandret inn i Estland på jakt etter bedre levevilkår.

De fleste som lager reportasjer fra Estland for norske media har en rørende interesse for de som tilhører "den russiske

De gammeltroende, eller løk-russerne ved Peipsi-sjøen, kan i motsetning til arbeidsinnvandrerne fra Sovjet-perioden kalles en nasjonal minoritet. (foto: ØR)

minoriteten”, og ofte mer enn antyder de at konvensjoner til vern av nasjonale minoriteter burde komme til anvendelse.

Derfor spør vi: Fins det noen god grunn for å bruke en annen benevnelse på russere enn på pakistanere, tyrkere og somaliere? Eller hva er forskjellen når vi sammenlikner pakistanerne i Norge og tyrkerne i Tyskland med russerne i Estland? Ingen, etter vår mening

Termene *innvandrere* og *minoritet* står i denne sammenhengen for nokså forskjellige begreper, og uten tvil er de definert av de som ikke var okkupert i et halvt århundre. Norge sier offisielt i den offentlige utredningen om vår ratifisering av ramme-konvensjonen for beskyttelse av nasjonale minoriteter at “det er enighet om at det må stilles et krav om at gruppen har opprinnelig eller langvarig tilknytning til den aktuelle stats territorium”, og tilføyer at “det har vært antydning om at gruppen må kunne vise til minimum 100 års tilknytning til den aktuelle staten”.

Når store etniske befolkningsgrupper i Tyskland og Norge blir klassifisert som innvandrere, stiller disse *som gruppe* mye svakere overfor statsmakten, selv om de naturligvis har alle *individuelle* rettigheter et demokrati skal og må sikre. En *nasjonal minoritet* derimot kan kreve ganske mye. Det er derfor et utslag av dobbeltmoral å være opptatt av russerne som “minoritet” i Estland og samtidig definere pakistanere i Norge som innvandrere som skal integreres.

Vi bør også være bevisst på at når vi snakker om *integrasjon* som utfordring for Estland, snakker vi om noe som er aktuelt for innvandrergupper, ikke for nasjonale minoriteter, som uansett har hatt tid til å bli integrert i samfunnet. Det finnes faktisk også en russisktalende nasjonal minoritet i Estland – de gammeltroende, som det finnes tre-fire tusen av ved Peipsi-sjøen. Det interessante for denne gruppen er at de eldre enkelte steder snakker bedre estisk enn de unge – et vitnesbyrd om sovjetisk språkpolitikk. Uansett finner de gammel-

troende at Estland i dag i stor grad støtter opp under deres lokale kultur.

Under okkupasjonen av Baltikum drev Sovjetunionen massiv russifisering til tross for at Genèvekonvensjonen av 1949 setter et klart forbud mot å flytte sivilpersoner til okkuperte områder. Med andre ord: Ifølge folkeretten befant flertallet av russere seg ulovlig i Estland da landet gjenvant sin suverenitet i 1991.

Det var ingen automatisk rettighet verken for russere eller andre å bli estiske statsborgere. Tvert om var det en humanitær gest av Estlands regjering å innvilge statsborgerskap til interesserte personer etter søknad. Vi kan selvsagt mene at dette også var det moralsk riktige, men det endrer ikke den folkerettslige bakgrunnen. Mye av kritikken mot Estland fra russisk hold må vi derfor forstå ut fra at Russlands offisielle holdning er å benekte at det har vært noen okkupasjon.

Når så mange innbyggere i Estland ennå ikke har søkt om statsborgerskap, er grunnen ikke at det er spesielt vanskelig, men heller at “statsløse” i praksis har fått rettigheter som i det daglige liv har liknet så mye på det en estisk statsborger nyter godt av, at de ikke har vært motivert for å søke. For eksempel er det ingen forskjell på de sosiale garantiene for legale innbyggere med og uten statsborgerskap – det kommer bare an på trygdemedlemsskap.

Alle stater har kritierer for innvilging av statsborgerskap, og ingen plikter å grunngi bestemmelsene. Sammenliknet med andre land er det i Estland relativt enkelt å oppfylle kravene som blir stilt. Den lille språktesten er så lett at den har mest symbolsk betydning. Og ingen kan vel undre seg over at esterne gjerne vil beskytte språket sitt, som på 80-tallet var på vei til å bli “faset ut” av sovjetregimet? Det esterne er opptatt av, er først og fremst å sikre retten til å bruke estisk i Estland. Det må vi da kunne unne dem, all den tid de faktisk respekterer menneskerettighetene til både nasjonale minoriteter og innvandrergupper. ■

frå side 1 Soppeldugnad

Toomas har vore leiar for det estiske naturfondet (Eesti Looduse Fond) og aktivt med i ryddekampanjar i estiske nasjonalparker. Rainer har like eins ein bakgrunn i naturfondet, og han er gründeren bak det store IT-firmaet Microlink.

Desse to var ikkje berre glade i naturen, men òg frustrerte over forsøplinga og den passive haldninga som har dominert. No ville dei gjere noko med det, og Nõlvak skildrar visjonen slik:

– Eg tenkte at for å få soppalsamlarane med burde vi arrangere aksjonen på ein måte som liknar på songfestivalane, noko folk har vanskeleg for å bli ståande utanfor. For å få folk ut av heimane og skape ei kjensle av å stå saman, skulder mot skulder, ville det vere klokt å gjennomføre heile den nasjonale ryddeaksjonen i løpet av ein dag, i heile Estland på ein gong.

Dei tok kontakt med programmararen **Ahti Heinla**, ein av arkitektane bak suksessprogrammet Skype, og han sette straks i gang med å skrive eit spesialtilpassa kartprogram som skulle gjere det mogleg å arrangere ein soppeldugnad ingen hadde sett maken til før. Ideen til aksjonen *Teeme ära 2008* (Vi får det gjort 2008) vart fødd, og i løpet av eit par veker var fleire titals personar involverte.

Innsamlinga vart organisert gjennom «flaggstasjonar» rundt om i landet.

Då morgonen kom den store dagen, laurdag 3. mai, hadde 38 979 personar meld seg på. Fleire kom spontant til på sjølve dagen slik at til saman deltok om lag 50 000 frivillige estlendarar i aksjonen. Dei skulle mellom anna fylla 200 000 soppelsekkar som arrangørane hadde sendt ut til kommunane. Kring 150 soppelbilar av ulike slag og om lag like mange store konteinrar var i bruk. Arbeidet var prega av ein innsatsvilje og ei dugnadsånd som sette spor og som får mange til å sjå annleis på naturen og miljøet dei har rundt seg.

Estarane har tradisjonelt vore glade i og stolte av naturen sin. Til dømes var skogen hovudtema under den siste store songfestivalen i Tallinn. Likevel har dei same skogane lidd under ein ukultur der folk har køyrt heile skrotlass ut av syne og laga eigne, uregulerte fyllingar der det skulle vore rein natur. I forkant av aksjonen var det kartlagt 10 000 slike skrotplassar. Miljødepartementet var ute med eit stort oppbud av inspektørar som registrerte funna til dei frivillige og samla prov på miljøkriminalitet.

I førre nummer av Estlandsnytt vart det

fortalt om obligatorisk kjeldesortering av avfallet frå hushaldningane. Dette har vore eit stort samtale-emne i Estland det siste halvåret. No skal skrotet frå aksjonen sorterast i ein prosess som varer til slutten av mai. Målet er å kunne gjenvinne 80 % av det som vart samla inn.

På den eine sida førde aksjonen til at over 6000 tonn skjemmande søppel vart rydda vekk, og det praktiske resultatet er lett å merke rundt om i landet. Men ein like viktig effekt var det at dei frivillige lærde seg nye haldningar til natur og miljøureining – som eit felles ansvar det faktisk er mogleg å ta, fordi det nyttar.

Som det kunne sømme seg vart aksjonen avslutta med ei stor feiring. Dugnadsfolket vart invitert på konsert, anten i Tallinn,

Tartu eller Narva, med mange av dei store namna i estisk musikk representert.

Kampanjen har fått søppelballen til å begynne å rulle, meiner miljøvernminister **Jaanus Tamkivi**. Den store aksjonen har ført til at mange har teke til å arrangere mindre ryddedugadar i lokalsamfunna. No er utfordringa å halde ved like det som er oppnådd. Det tek tid å få bukt med likesæle og la-det-skure-haldning, men ministeren meiner aksjonen viser at det er mogleg å snu ei tung skute, om alle er med. Og lista over dei som slutta seg til aksjonen er imponerende – representantar for mange bransjar og lag i samfunnet, med støtte frå både offentleg og privat sektor. Hovudkomiteen på 11 personar fekk hjelp av 10 underkomitear for alt frå programutvikling

til transport. Estiske kjendisar av alle merke og kategoriar stilte opp for å få folk med på initiativet. Med på dugnaden var m.a. 38 transportforetak og over 100 andre private foretak, 15 offentlege etatar, 6 advokatkontor, 23 ideelle organisasjonar. Saman gjekk dei inn for å gjere Estland reint som aldri før.

Men initiativet kom frå to enkeltpersonar som ikkje lenger ville finne seg i si eiga likesæle og som ein gong for alle greidde å vise at det nyttar. ■

Eestimaa suurim prügikoristusaksioon
laupäeval, 3.mail 2008

TEEME KOOS EESTIMAA PUHTAKS!

Näita, et sul pole
ükskõik, mida Sinu
kodus tehakse!

Kui tahad elada
puhtamal Eestimaal:

- Registreeru teeme2008.ee lehel. Registreeruda saab 3-15 liikmelise grupina!
- Valige enda seast grupi juht, kellel on mobiiltelefon ja töötav e-maili aadress edasiste juhtnõude jaoks.
- Registreerumisel valige vald, kuhu soovite minna koristama - varajastel registreerujatel on suurem valik!

*“Vis at du bryr deg om det som skjer heime hos deg!”
Artisten Tanel Padar, Melodi Grand Prix-vinneren frå 2001, var ein av dei som utfordra Estland til å bli med på nasjonal dugnad..*

Bronsenatta – ett år etterpå

Ettårsdagen for aprilopptøyene i Tallinn forløp med vårfornemmelser i strålende solskinn. Myndighetene fikk inn søknader om møter og demonstrasjoner av forskjellig slag. Med hendelsene 26. april 2007 i friskt minne holdt hele nasjonen pusten i spenning for hva som kunne skje i år. Forhåpningene om bråk hadde spredt seg utenfor landets grenser, og utenlandske reportere og fjernsynsteam var på plass i Estlands hovedstad.

Den estlandsrussiske organisasjonen *Öine vahtkond* (Nattvektene) hadde med store forventninger utlyst en demonstrasjon. Bare noen titall personer i varierende alder møtte opp i Kanuti Aed ved det russiske kultursenteret i Gamlebyen, og de ble få i mengden av tilreisende reportere – de fleste fra Russland. Noen av demonstrantene viftet med russiske flagg. Så slo plutselig en ung ester ut et stort estisk flagg i blått-svart-hvitt. Det mente han at han måtte ha rett til, det var jo nasjonens flagg. De russiske lederne for demonstrasjonen dempet gemyttene med humor. En av dem holdt i flagget sammen med esteren foran russiske fjernsynskamera og utbasunerte at se, også estere støtter oss!

Om hva ville russerne ha støtte til? Aktivistene hadde noen hovedkrav. Av disse var de to viktigste at Bronsesoldaten måtte komme tilbake til byens sentrum, og at statsminister **Andrus Ansip** måtte gå av. En

av lederne hevdet saktens også at det ikke var Ansip, men det politiske systemet det var noe galt med.

Der Bronsesoldaten hadde stått inntil for et år siden ble det i løpet av kvelden plassert et fotografi av statuen med tekst på russisk, estisk og engelsk: Jeg er tilbake! Ifølge *Postimees online* ble det rundt bildet stukket ned 23 røde nelliker og seks roser. Dette var snittblomster plassert én og én i små hull laget med et spesielt redskap. Før Bronsesoldaten ble omplassert til soldatgravlunden, kunne på spesielle dager hele parken rundt statuen være perforert med slike hull med en avskåren rød nellik i hvert av dem. Mange flere hadde funnet veien til krigsgravlunden, men det er 9. mai som skal vise hvem som virkelig ønsker å minnes krigens falne, som statuen opprinnelig ble reist for.

Under opptøyene i april 2007 ble den unge russeren **Dimitri Ganin** stukket ihjel. Først gikk det rykter om at han hadde kommet i håndgemeng med andre russere. Så ble noen unge estere arrestert mistenkte for å ha brukt kraftige midler da de ville stanse butikkplyndringene. For øyeblikket står politiet uten spor. Russisk propaganda har forsøkt å framstille estisk politi som en gjeng mordere – som om stikkvåpen var det politiet griper til. I alle fall ble det 26. april plassert blomster der Ganin døde. (29.4.08 jl)

Estland blir sentrum for Natos cyberforsvar

De øverstkommanderende for forsvaret i sju natoland skrev 14. mai i Brussel under en intensjonsavtale om å opprette et cyberforsvarssenter i Estland.

Estlands tidligere forsvarssjef, **Johannes Kert**, foreslo allerede i 2003 å opprette et

slikt senter. Fart på tingene ble det på grunn av nettangrepene som fulgte aprilurolighetene i fjor. Esterne har satt i gang på egen hånd i en bygning som ligger bare et stenkast fra den berømte Bronsesoldaten etter omplasseringen. Offisiell status som Natos cyberforsvarssenter er ventet mot slutten av inneværende år. Hensikten er forebygging, ikke etterslukking, blir det opplyst. (16.5.08 jl)

Aprilopptøyene forberedt i lang tid

Etterforskningen er ført til endes og 14. januar begynte rettssaken mot de fire estlands-russerne som er anklaget for å ha organisert opptøyene som ble utløst i Tallinn i april 2007 og spredte seg til noen av de russisk-dominerte byene i Nordøst-Estland.

Tre av de anklagete – **Dimitri Linter**, 34, **Maksim Reva**, 33, og **Dimitri Klenski**, 62, tilhører organisasjonen Öine Vahtkond (Nattvektene) som ble dannet sommeren 2006 angivelig for å hindre at krigsminnesmerket som går under navnet Bronsesoldaten, ble flyttet fra sentrum av Tallinn. Yngstemann, gymnasiasten **Mark Sirok**, 18, deltok i organiseringen av urolighetene som lokal representant for Nasji, som er Russlands Kreml-tro ungdomsorganisasjon.

Anklagen mot de fire inneholdt så mange detaljer at det tok flere timer å lese den opp. Alt sammen skulle tolkes til russisk fordi Maksim Reva, som har fremmedpass, ikke kan estisk. Det førte til at tolken ble så utmattet at forhandlingene måtte avbrytes første dag.

De anklagete gikk inn for image-bygging, møtte i mørk findress og ga et *soignert* inntrykk. Både representantene for media og tilhørerne i salen var for størstedelen russisktalende. Under forestillingen neste dag inngikk klapping og tilrop fra salen mens de tiltale ble avhørt. Dommeren måtte til slutt beordre uroelementene fjernet.

Ingen av de fire har erkjent seg skyldig i anklagene om organiserte opptøyer, som i Estland har en strafferamme på inntil fem år. Forsvarerne har valgt å framstille det de fire deltok i som en form for samfunnsengasjement eller sivil ulydighet. Spørsmålet er liksom så ofte i saker med stor media-oppmærksomhet: Vil de fire få en rettferdig behandling, eller er de forhåndsdomt?

Samtidig med at rettssaken ble innledet i Tallinn, demonstrerte Nasji-ungdommer mot Estland i Moskva. Flere Nasji-medlemmer som har kommet til Tallinn ens ærend for å demonstrere, er utvist. Nå som

Estland er en del av Schengen, oppdager de at de er utestengt fra mesteparten av Europa. Det var nok en lei strek i regningen.

Under opptøyene ble det ødelagt for ca. 25 millioner eek, noen av de herjete butikkene kom relativt raskt i gang igjen, andre har enda ikke åpnet dørene et år etterpå. Godt over tusen personer ble april-dagene 2007 innbrakt av politiet. På årsdagen for hendelsene hadde de fire organisatorene enda ikke fått noen dom, mens 19 personer var dømt til ubetinget fengsel, 56 til betinget fengsel, og en del var idømt bøter.

Som eksempel kan vi ta tre dommer avsagt i midten av januar. Andres Maripuu (19) ble idømt halvtannet år betinget fengsel for å ha trengt inn i en klesbutikk på gata Väike-Karja og tatt med seg klær for flere tusen eek. Neste dag ranet han til seg klær for over 20 000 eek i en butikk på Rävåla pst. Aleksander Timohkin (19) fikk ett år betinget fengsel for å ha deltatt i knusingen av butikkvinduer. Han ble tatt på fersk gjerning av politiet. Svetlana Karanina (58) fikk åtte måneder betinget. Hun hadde satt seg imot ordre fra politiet, forsøkt å bryte gjennom politisperringene, og hun hadde slått og dyttet lovens håndhevere.
(27.1. og 28.4.2008 jl)

Modig Estlands-kritikar, eller ...?

Av Ola L. Moe

Den finske historikaren **Martti Turtola** gav i 2002 ut boka *Presidentti Konstantin Päts. Viro ja Suomi eri teillä*. (President Konstantin Päts. Estland og Finland på ulike vegar.) Det er i og for seg verken ein biografi eller ei avhandling, men snarast eit langt essay om mannen som for estarane hadde vorte eit nasjonalt ikon. **Konstantin Päts** (1874–1956) var frå 1921 til 1934 i fem ulike periodar rikseldste, så statsminister 1934–37, riksforstandar 1937–38, og president 1938–40. Presidenttittelen vart då teken i bruk for første gong. Turtola tolkar materialet sitt slik at presidenten i Estland var kjøpt og lønna av Sovjet. Kjøparen behandla i alle fall ikkje denne påståtte “tenaren” med silkehanskar. Päts vart deportert sommaren 1940 og døydde til slutt på sinnssjukehus i Sovjet.

Ein estisk historikar, **Magnus Ilmjärv**, hadde alt tidlegare publisert fleire studiar med tema frå Estlands første sjølvstendeperiode, og i 2004 kom doktoravhandlinga *Silent Submission: Formation of Foreign Policy of Estonia, Latvia and Lithuania. Period From Mid-20s to Annexation in 1940*. Stockholm 2004. Ilmjärv vender opp-ned på mange av dei oppfatningane og vedtekne sanningane estarane hadde om den første sjølvstendeperioden (1918–1940) og om dei nasjonale leiarane frå den tida.

Og no har Turtola slått til igjen! Våren 2008 gav han ut ei ny bok som for estarar flest er lite hyggeleg lesnad: *Kenraali Johan Laidoner ja Viron tasavallan tuho 1939–1940*. (General Johan Laidoner og Republikken Estlands undergang 1939–40). Her tek Turtola fatt på den store helten frå fridomskrigen. **Johan Laidoner** (1873–1953) var øverstkommanderande for Estlands militære styrkar i tofrontskrigen mot sovjetiske og tyske troppar 1918–20. Sidan var det Päts og Laidoner som stod i spissen for Estlands milde diktatur 1934–40. Laidoner vart deportert til Sovjet i juli

1940, hamna sidan i fengsel, og enda dagane sine i sovjetisk fangenskap.

Som historieforskar er ikkje Turtola av eit slikt kaliber at den finske historieprofessoren **Seppo Zetterberg** har funne grunn til å nemna Päts-boka i litteraturlista for standardverket sitt, *Viron historia* (Estlands historie), som han gav ut i 2007.

Ei innvending mot både Ilmjärv og Turtola er kjeldebruken. Etter oppløysinga av Sovjetunionen fekk forskarane tilgjenge til arkiv som tidlegare hadde vore stengde. Men det at noko blir funne i eit arkiv, betyr ikkje nødvendigvis at det er gudsens sanning – derimot kan det vera sovjetisk sanning. Ilmjärv legg fram materiale, men vil ikkje trekkja forhasta slutningar. Turtola byggjer for ein stor del på Ilmjärv, men går freidigare på med konklusjonar.

Laidoner-boka blir liksom Päts-boka sett om til estisk, men mange estarar er godt finskkyndige, så allereie etter den finske utgåva oppstod det ein del debatt. Mykje av innhaldet i boka verkar provoserande, sær-

Rapport fra Estland

Her i Tallinn har vi det bra, men folket her sliter i vanskelige økonomiske tider. Inflasjonen driver alle priser raskt oppover. I løpet av 2007 har matvarepriser gått opp 14,5 %, offentlige tjenester 11 %, transport 8,5 % og lønninger 20 %. Lønnsstigningen er for mange mer statistikk enn realitet. Fattige mennesker blir fattigere. Bankene har lånestopp og folk er bekymret.

Vi hadde besøk av Mart Salome i går – sokneprest i Viljandi og styreformann på sykehuset. Han klager ikke, men sliter for å få endene til å møtes med tre tenåringsbarn. Han jobber som vaktmester på et hotell i tillegg til prestestillingen, noe som gjør hverdagen svært stresset. Han ønsker å slutte som vaktmester, men har ingen mulighet for det. Han fortalte at prestelønningene er de samme som på nittitallet: 4000 eek per måned. Alle prester i den estiske kirke har fått litt lønn fra den finske kirke hver år. Dette er nå slutt, og det merkes godt på en fra før stram økonomi. (Må si jeg kjenner på urettferdigheten når min lønnslipp dukker opp til faste tider med masse penger hver måned. Hva gjør vi? Vi må dele!)

Første modul av hjelpepleierutdanningen kom i gang i Narva forrige uke med 30 ivrige, motiverte russiske damer. Og lederne fra sykehuset og sosialkontoret deltok på åpningen. Sjefslegen og sjefssykepleier har lyst til å følge undervisningen, og det er de hjertelig velkomne til. De syns det var så spennende det som sto i boka mi om sykepleie. Dette hadde de aldri hørt! Aldri hørt om Florence Nigthingale? Boka er nå oversatt til estisk og russisk og i bruk på begge språk.

Samtidig med hjelpepleierutdanning var psykologen vår, Ingeborg Baustad, i Narva og hadde orientering om lederutdanning for sykehuset og sosialkontoret. Rart å komme slik på innsiden i organisasjonene og se hva de sliter med og hva de har av ressurser.

Her er det mye å gjøre, men Ingeborg er optimist og ser råd for å starte opp i mai.

I Narva har vi leid en fin leilighet for seks måneder hvor vi og studenter kan bo. Det kommer fire studenter og tre rollemo-deller til Narva i april-mai. Det er fint for sykehuset med studenter som kommer med ny kunnskap. Vi har nå gjort avtale med sykehuset om egen øvingspost, der vi kan ha mulighet til å måle en del resultater av det vi driver med. De russiske damene som jobber på denne posten ser fram til å få norske studenter dit, som de kan lære opp. Dette blir et spennende prosjekt. Klart at de har noe å lære de norske studentene, rollemodellene og lærerne!

Her i Tallinn er det undervisning denne uka i gynekologi og sykdommer hos menn. Disse studentene er snart ferdigutdannet. De har eksamen 23. mai, og dagen etter er det eksamensfest. Det er helt utrolig hva elevene her greier å få med seg på tross av svært vanskelige arbeidsforhold. De tar morgenstellet før de går til timen, og må ha en time pause for å servere middagen. De jobber 24 timer, så alltid er det en eller flere som har vært på nattevakt når timen begynner klokka 11.00. Dette er hverdagshelter! Flotte hjelpepleiere får Tallinna diakoonia-haigla i mai!

Nå på fredag 15. februar reiser vi på klas-setur til Oslo og Østfold. Østfold diakonifellenskap har støttet utdanningen med mye penger, og nå skal studentene ut på takketur. I Oslo skal de besøke Menighetssøster-hjemmet og Hospice på Lovisenberg Diakonale Sykehus. Likedan skal det være et besøk i Kreftforeningen, der de møter Frødis Høyem som har vært her flere ganger. Det gleder de seg til.

Runo Lilleaasen henter oss med minibuss på Gardermoen og kjører oss til Østfold. I helga er sokneprest Kjell Hallvard Flø sjåfør for oss! Jammen er det service i Oslo og Østfold! Tusen takk! Det er halve grup-

→

foto: Anna Follestad

Kurs for hjelpepleiere i Narva. Ann-Elin Slettahjell i svart jakke til venstre med hånden på den andre norske læreren, Anna Follestad. Sosialsjef Tamara Buldegrova sitter midt i andre rekke, og ved siden av henne i hvit frakk sjefslege Pille Letjuka. Eneste mann er Aleksander Mischenkov, overlege på gynekologisk avdeling og medlem av prosjektgruppa.

pa som reiser nå, fordi alle kan ikke være borte samtidig fra jobb.

Klara og Signe Kleveland kom i går, og elever fra Lukas-stiftelsen er her, så det er god hjelp. De blir her på sykehuset til 7. mars. Den andre gruppen reiser til Trondheim og Kristen Videregående Skole 3. mars. Da skal de være gjester på skolen i tre dager. Her har de kjente fra praksis i Tallinn i høst.

Nå blir det laget tentamensoppgaver og eksamensoppgaver, og vi repeterer sykepleie. Vi er takknemlige for denne muligheten vi har til å være med å påvirke til høynet kompetanse i sykepleie på sykehusene i Narva og Tallinn, noe vi tror vil spre seg utover i Estland. Vi ser allerede noen resultater av dette.

Tallinn 13. februar 2008

Anna Follestad og Ann-Elin Slettahjell

Vi løfter faget vårt inn i en ny kultur

Av Ann-Elin Slettahjell

Nå har vi vært i Narva for andre gang og undervist hjelpepleierelever. Mandag morgen kom fire nye damer og ønsket å være med. Det er til sammen 34 elever.

I to dager har vi demonstrert sengereing, med og uten pasient. Vi har hatt helvask i seng og helskift fra siden og fra hodeende. Dette er artig for gamle yrkesstolte syke-

pleiere! Elevene i Narva er ivrige og syns dette er spennende. Ingen har hørt om disse teoriene og ingen har lært å reie seng etter hygieniske prinsipper. De er motiverte og ønsker å lære, og dette gir inspirasjon til å fortsette!

Dette var gøy, men det har en undertone, som ikke er god. Jeg har vært i Narva i praksis med norske elever i flere år på 90-

tallet og i begynnelsen av 2000. Det jeg opplevde tirsdag på gynekologisk avdeling hvor jeg er kjent fra før, var at tiden og utviklingen har stått stille. Alt var som det var da vi kom til Narva i 1996. Ikke var det madrasser i de sengene vi brukte og som hørte til på dagposten. En seng var i orden og kunne reguleres, de andre var i stykker. Lite utstyr var tilgjengelig, og det var ikke sengetøy så vi kunne stille slik vi lærer.

Dette var en vond opplevelse, men forståelig, her har det ikke vært undervisning i sykepleiefaget tidligere. Nå sitter vi igjen med mange spørsmål: Hva kan vi gjøre? Her må noen engasjeres til å sende utstyr til et sykehus som trenger det sårt, og som ikke er langt fra oss i Norge. De er jo våre naboer!

Mange senger og madrasser ble sendt på 90-tallet, men det trengs mye mer. Mye av utstyret fra den tiden er dårlig og utslitt. Vet du om senger som er i orden og som skal skiftes ut?

Her i Tallinn er det bare to bolker igjen før eksamen 24. mai. Kirsti Sveås har vært her denne uka og hatt kurs i legemiddel-lære, samme kurs som kommunene har for nytilsatte hjelpepleiere i Norge.

Det som har skjedd her i Tallinn i løpet av disse siste årene er svært merkbart. Elevene har implementert kunnskap i alle avdelinger og ser ut til å ha kunnskapen under huden i praksissituasjoner.

Klara og Signe er like trofast her og de er også veiledere for elever og studenter. Vi har laget et prosedyre- eller praksisskjema som de følger for de estiske elevene. Dette har vært vellykket, og Klara og Signe er svært fornøyd med tilstanden i huset og kvaliteten på sykepleien!

Prøve-eksamen er i mars. Elevene er delt i to grupper, og de samme gruppene skal ha eksamen i mai. Eksamen er muntlig, og eneste hjelpemiddel er tankekart.

Nå er det avslutning med kaffe i klassen før vi drar hjem med fly kl. 18.10.

Ha en god påske og tenk litt på behovene i Narva!

Tallinn 13. mars 2008.

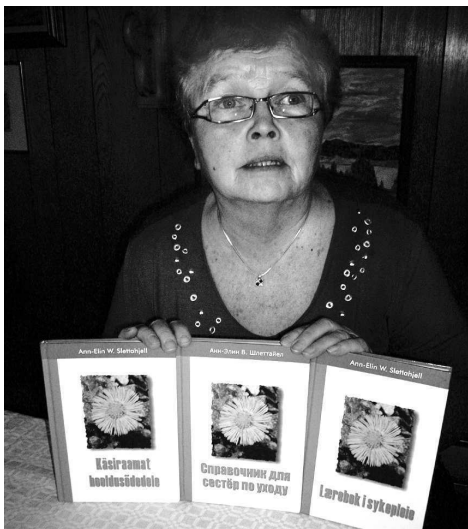
Lærebok i sjukepleie

Sjukepleier, lærer og diakon Ann-Elin Slettahjell har i seks år vært prosjektleder for Stiftelsen Menighetssøsterhjemmet ved Diakonissesjukehuset i Tallinn. I dette arbeidet har det kommet godt med at hun har utdanning blant annet i offentlig administrasjon.

Undervisningen av nye sjukepleiere har lidd under mangelen på lærebøker, så til slutt satte Ann-Elin seg ned og skrev den boka som alle trengte. Hun skrev på norsk, og så ble teksten oversatt til estisk og russisk. Ved siste årsskifte forelå dermed boka på tre språk! Opplaget var 1000 eksemplar på hvert språk, og i Estland går salget strykende, for boka er eksamenspensum for blivende sjukepleiere.

Visse basiskunnskaper om pasientpleie kan være nyttige for hvem som helst, og da er dette ei bok som virkelig kan anbefales. Framstillingen er enkel, konkret og oversiktlig med fyldig innholdsliste og stikkordregister.

Boka er til salgs på Menighetssøsterhjemmet, tlf. 22 98 63 03, ved May Almli.

Ann-Elin Slettahjell på tre språk.

(foto: Audun Berg Slettahjell)

Ti personer fra Misjonskirken på Majorstuen i Oslo var 18.–21. april i Estland som et ledd i arbeidet med å hjelpe barn og andre svakstilte i bydelen Kopli i Tallinn. Rapport ved Gjertrud Haug.

Oslo – Tallinn nok en gang

Det hele begynte høsten 2002 da Wenche Lunde fikk et klart kall fra Gud om å gjøre noe for gatebarna i Estland. Hun hadde tidligere vært engasjert i Korsvoll familiegospel, og deltakerne der hadde flere ganger vært både i Estland og enda lengre øst med sine opptredener. Wenche hadde sett nøden på nært hold, og hun var blitt opptatt av barna som lever på gata.

Hun kom i kontakt med Solveig Bergsland fra Ålgård. Solveig hadde siden 1997 støttet arbeidet som Peetelikirken driver i Tallinn, og hun ønsket Wenche varmt velkommen til å bli med på dette.

Wenche ønsket ikke å stå alene, så hun henvendte seg til styret i menigheten sin. Styret hadde ventet på at menigheten igjen skulle engasjere seg i sosiale oppgaver, og de forstod at dette var det rette arbeidet å gå inn i nå. Så var det hele i gang, og dette ble starten på vårt gode og nære samarbeid med Peetelikirken i Tallinn.

I Peetelikirken er det mennesker døgnet rundt, ikke bare søndag formiddag. Deler av kirken er nemlig bygget om til barnehjem. I samme bygning er det et dagsenter eller omsorgssenter der barn kan komme og spise, dusje, få leksehjelp osv. – i det hele tatt få den omsorg som deres eget hjem ikke makter å gi dem. Peetelikirken er blitt et hjem for mange mennesker.

De ansatte tar seg ikke bare av barna i barnehjemmet. De holder dessuten kontakt med andre barn og med voksne som lever i uverdige forhold, og prøver å hjelpe dem til et bedre liv. De har spesielt konsentrert seg om Kopli-området. Og vi får være med og støtte dem i arbeidet – både økonomisk og praktisk.

Sommeren 2003 arrangerte vi i Oslo-gruppen den første sommerleiren for Estlands-barn, og 11.–24. august 2008 skal vi ha vår sjette sommerleir. Da kommer det fire ledere fra Peeteli sammen med 25 barn

fra barnehjemmet og Kopli-området. Den første uken er vi på Vollen leirsted i Nittedal, den andre på Lunde leirsted ved Son. I skolens sommerferie er det viktig å få barna vekk fra Tallinn så de ikke skal drive gatelangs og bli dratt inn i ting om ikke er av det gode.

Gruppen vår har en fast arbeidstur til Tallinn i april måned hvert år. Da drar de over som pleier å være ledere på sommerleiren og ryggraden i arbeidet ellers. Hensikten er å holde kontakten med barna, med familier og i det hele tatt med arbeidet som drives i Peeteli. Da har vi samtaler med ledere i Peeteli angående sommerleiren og andre aktuelle ting.

Velgjørerne fra Oslo gjør i stand matposer.

I begynnelsen av juni har gruppen det vi kaller faddertur. Det er en tur som er åpen for alle faddere – og for andre som forhåpentligvis vil bli det – for å se arbeidet på nært hold. I 2007 hadde vi også en tur i november – med den spesielle hensikten å møte igjen ungene fra sommerens leir. Vi hadde blant annet leirkveld for dem, og dette var så vellykket at det blir nok også en fast tur om høsten.

Wenche Lunde, Oleg Sevastjanov og Mati Sinisaar legger opp programmet for den innledende gudstjenesten.

På turen nå i april ankom vi Tallinn fredag kveld og dro rett til hotellet hvor vi skulle bo. Men lørdag formiddag var vi på plass ved Peetelikirken. Der møtte vi barn og ledere og dro til det flotte badeanlegget på Kalev Spa som ligger i utkanten av Gamlebyen, adresse Aia 18. Sammen med oss hadde vi 35 barn og unge som storkoste seg i bassengene. De elsker å bade, og for oss er det en fin måte å bli kjent med ungene på. Mange av barna kjente vi fra før, men det er alltid noen nye. Flere av disse nye skal være med på leir til sommeren, og da er det en stor fordel å ha møtt dem på forhånd. Det skaper trygghet hos barna.

Men man blir sulten av å bade, så etter badingen bar det i vei til McDonald. Det er alltid like populært. Så var det å få de rene ungene hjem igjen. En del av dem til barnehjemmet, men andre til mer kummerlige forhold.

Lørdag kveld inviterte vi de ansatte ved Peeteli ut på middag. Vi ser det som viktig å oppmuntre dem som gjennom hele året står i dette tålmodighetsarbeidet der det veksler mellom gleder og skuffelser. Søndag besøkte vi en familie på fem som vi har løftet ut fra slummen – fra et lite rom uten vann og strøm, inn i en moderne leilighet. De gleder seg over sin nye tilværelse. Men det tar tid å snu om tanker og holdninger. Her trengs tålmodighet, kjærlighet og fasthet.

I Kopli er det mange kondemnerte trehus der folk bor i søppel og elendighet. Hvis huset blir revet eller brenner opp, finner de seg et nytt. Vi besøkte noen som nettopp hadde flyttet, og det er hjerteskjærende å se hvor uverdige forhold disse menneskene lever under. Men folk fra Peetelikirken blir alltid ønsket velkommen. Kopli-boerne vet at dette er folk som vil dem vel, og slipper gjerne inn både dem og deres venner. Maten vi hadde med var et kjærkomment tilskudd til kostholdet deres.

På mandag var det fest for hjemløse og fattige i kirken. Det var pent dekket på langbord i selve kirkerommet, og invitasjonene var gått ut. Vi pakket 150 matposer før gjestene kom. Posene inneholdt denne gangen brød, smør, pølser, makaroni, pose-suppe og norsk tubekaviar. Disse menneskene som lever på livets skyggeside, føler seg inkludert og verdsatt her.

Mati Sinisaar er leder for virksomheten ved Peetelikirkens barnehjem og dagsenter. Han ønsket alle varmt velkommen, og så var vi sammen om en kort gudstjeneste. Der deltok det også en prest som var kommet dit fra Narva for anledningen. Vi hadde kopiert og delt ut sanger på tre språk: estisk, russisk og norsk. Deretter smakte det med mat og hyggelig prat. Ved utgangen fikk alle hver sin matpose som vi hadde gjort i stand, og noen klær.

Da vi dro hjem til Oslo mandag kveld var vi proppfulle av inntrykk, og takknemlige over å få støtte dette arbeidet. Vil du vite mer om hva det går ut på kan du besøke nettsiden: www.gatebarna.no

Samtale med Mati Sinisaar om Peeteli

Estlandsnytt var til stades i Tallinn då gruppa frå Majorstua i Oslo inviterte fattige til felles måltid i kyrkjesalen. Mati Sinisaar, leiaren for Peeteli-senteret, fortalde om drifta av barneheimen og om arbeidet for fattige i Kopli-området.

Kor mange bur det på barneheimen?

– Her i kyrkja bur det no 16 barn i alderen 7 til 19 år. Alle utanom ein er frå russiske familiar, men vi er stolte av at alle barna våre snakkar godt estisk.

Regelmessig kjem det 15–20 barn til dagsenteret vårt. I tillegg hjelper vi om lag 40 familiar med mat, klede og sko. Stundom treng dei støtte til å betala husleiga eller barnehagen. Ikkje sjeldan skaffar vi medisinar.

Barna våre har veldig mange venner i Norge. Det er eit stort under, men dei fleste av desse er slike som har høyrte om arbeidet vårt og har oppsøkt oss for å tilby hjelp. Utan den hjelpa kunne vi ikkje klart oss. Dei siste 3,5 åra har heile verksemda ved

Peeteli vore finansiert berre med gaver frå privatpersonar, firma og kyrkjelydar. Vi takkar dei alle saman av hjartet og ønskjer dei alt godt.

Kor mange støttegrupper har Peeteli?

– Det er vanskeleg å svara på eit slikt spørsmål. Norsk forening for gatebarn i Estland og Misjonkirken på Majorstua i Oslo støttar oss regelmessig kvar månad. I tillegg er det mange kyrkjelydar, skular og firma rundt omkring i Norge som arrangerer innsamlingar og andre ting for å hjelpe oss.

Utanom Norge har vi slike som støttar oss i Finland, Sverige, Tyskland og Danmark. Ja, til og med i USA er det eit par kyrkjelydar. No i det siste har vi òg fått hjelp i Estland.

Det trengst jo eit stort personale her?

– På dagsenteret og barneheimen er det totalt åtte omsorgspersonar, ein sosialarbeidar, ein ungdomsleiar og ein nattarbeidar. Ikkje alle desse er i full stilling, men på barneheimen som held til i to etasjer, trengst det folk på plass døgnet rundt.

Kjøkkenet er i gang sju dagar i veka. Der har vi to damer som går skift. Det store fellesmåltidet vi skal ha i dag, blir laga av Ira Mordovtseva som har vore kokk her i sju år. I tillegg har vi bokhaldar, sekretær og prosjektleiar – ja og så meg.

For tida har vi tre frivillige frå utlandet, to tyske gutar i sivilteneste og Maria frå Hellas. Like eins har vi tre frivillige frå Estland som kjem og hjelper til så sant dei kan.

foto: tf

Kokka på barneheimen, Ira Mordovtseva, lagar mat for 150 personar. I grytene putrar ekte mulgipuder – ein slags lapskaus der hovedingrediensane er poteter, bygg-gryn, røykt grisekjøt og løk. Etterpå vart det servert te og estisk kringel.

Det har vore snakk om eit nybygg for verksemda?

– All plassen i kyrkja er maksimalt utnytta frå kjellar til loft. Men mange fleire barn treng hjelp, eller meir effektiv hjelp. Vi har fått utarbeidd planar for eit barne- og ungdomssenter her på same tomte. Barneheimen treng fleire rom. I tillegg skal det mellom anna bli ein gymnastikksal og rom for ymse aktivitetar innan felt som musikk og forming.

Tallinn bystyre godkjende byggeplanane 3. mai i fjor. Arbeidet rakk ikkje å koma i gang, for to veker seinare vart det levert

klage frå naboane. Det formelle ankepunktet er at nybygget blir for stort. Hittil har vi hatt to rettsmøte, og neste gong skal vi i rettsalen 15. mai 2008.

Og finansieringa?

Mykje er framleis uavklart. Vi har greidd å halda barneheimen og dagsenteret i gang og takkar venner i Norge og andre stader som har gjort det muleg. Samtidig som vi håper på fortsatt støtte utanfrå, ventar vi at fleire innan styre og stell i Estland etter kvart vil forstå at tiltak som dette er ei viktig satsing for ei betre framtid.

Estlandsnytt ønskjer lykke til!

Myndighetene ønsker gjenåpning av TV-tårnet

TV-tårnet i Tallinn er blitt et nasjonalt symbol. Da kuppemakerne i Moskva i 1991 avsatte Gorbatsjov, benyttet esterne anledningen og erklærte seg selvstendige 20. august. Kuppemakerne sendte elitesoldater og tanks til Tallinn, og hadde de sikret seg kontroll over TV-tårnet, ville Estland hatt vanskelig for å få de livsviktige nyhetene ut i verden. Under hele krisen ble nyheter overført fra TV-tårnet via Finland til Vesten. Mange stilte spontant opp for å forsvare tårnet. Sovjet-soldater kom seg inn i tårnet 21. august, men esterne holdt stillingen oppe i kontrollrommet helt til meldingen kom fra Moskva om at kuppet var over.

Siden den tid har tårnet vært en viktig turistattraksjon ettersom plattformen i 170 meters høyde gir en enestående utsikt. I klart vær er det mulig å se over til Finland. Tårnet ble i likhet med flyplassen bygd til sommer-OL i 1980, da seilingen foregikk i Tallinn. Det består av en 190 m høy stamme av armert betong og en 124 m høy stålmaster – til sammen ruver byggverket 314 m over

bakken og veier 20 000 tonn.

Men som turistattraksjon hadde utsiktsplattformen et problem. Trappen var for smal, og rømningsveiene tilfredsstilte ikke kravet til brann sikkerhet. Selskapet som drev restauranten og utsiktsplattformen så seg ikke i stand til å skulle gjøre de nødvendige investeringene, og dermed ble TV-tårnet i fjor stengt for besøkende. Fram til stengningen ble det besøkt av 40 – 50 000 turister hvert år, noe som gjorde det til den mest populære turistattraksjonen i Tallinn.

Statlige myndigheter har nå gitt klare signaler om at de ønsker å legge til rette for

at tårnet igjen kan fungere som turistattraksjon. Foreløpig er prosjektet i en utredningsfase, men interessen er til stede for å gå videre. Mens vi venter, får vi nøye oss med en tur opp i ett av de andre tårnene Tallinn har å by på – for eksempel tårnet i Olavs-kirken, som i sin tid gikk for å være verdens høyeste byggverk.

(EPL 29.08.07,

Postimees 22.04.08, Wikipedia, ØR)

Nasjonaldagsfeiring med estisk dukketeater

Norsk-estisk forening markerte Estlands 90-årsjubileum med dukketeaterforestilling 23. februar. Skuespiller **Heino Seljamaa** fra Teater Kohvrís hadde fått oppgaven å skape bursdagssteming hos de norsk-estiske barna i Oslo-området.

Rundt 50 store og små forventningsfulle gjester møtte opp hos Foreningen Norden på Abbediengen den vårlige lørdagen. Blant publikum var det både spedbarn, tenåringer og noen midt imellom. Estlands ambassadør, Juhan Haravee, holdt en liten tale om det usynlige bursdagsbarnet, deretter sang vi tradisjonen tro nasjonalsangen. Og så kunne moroa begynne: Eventyret om Tornerose.

I den neste halvtimen fikk Heino Selja-

maa barnas fulle oppmerksomhet, det ble både musikk og sang – og selv om det ble litt dramatisk underveis, dukket det også denne gangen opp en prins på hvit hest som fikk vekket Tornerose fra hundreårssøvnen og giftet seg med henne. Heller ikke foreldrene ble glemte av den gamle fjernsynsteatermannen Seljamaa – de fikk høre sang fra 80-tallets populære barneprogram. Applausen var i alle fall stormende.

Etter den vellykkede forestillingen inviterte foreningen til kaffebord med stort utvalg av selvbakte kaker. Tusen takk til alle som tok turen til Abbediengen denne dagen og spesielt til de stilte opp som bakere!

*Norsk-estisk forening
ved barneklubben*

Koffertteateret til Heino Seljamaa fanget oppmerksomheten til store og små. (foto: kr)

Årsmøtet 2008

Det nyvalgte styret. Fra v. Svein Huseby, Guro T. Gjerstadberget, Else-Jannike Kuum, Tiina Toomel Wiker, Kjersti-Ann Lawrence og Kai Olaf Lie. Evy Jørgensen var ikke til stede da bildet ble tatt.

Norsk-estisk forening holdt årsmøte tirsdag 4. mars, og som vanlig i lokalene til Foreningen Norden på Skøyen i Oslo.

Ingen saker vakte særlig debatt. Det ble gjort en korrigering i årsmeldingen der markeringen av nasjonaldagen i 2007 var uteglemt. Det ble videre gjort oppmerksom på noen feil i resultatregnskapet, og disse ble rettet. Kassereren hadde som vanlig levert mønstergyldig arbeid, og feilene var oppstått da regnskapet ble skrevet over i et annet datasystem. Medlemskontingenten fikk stå uendret.

Svein Huseby holdt takketales for Kaarina Ritson og Tiiu Vilu som gikk ut av styret. Gladmeldingen var at Else-Jannike Kuum i siste liten hadde latt seg overtale til å ta imot et verv igjen. Dermed ble alle poster besatt.

Etter valget har styret følgende sammensetning: leder Else-Jannike Kuum, nestleder Tiina Toomel Wiker, sekretær Guro T. Gjerstadberget, kasserer Svein Huseby, styremedlemmer Evy Jørgensen og Kjersti-Ann Lawrence, varamedlem Kai Olaf Lie.

Arne U. Sandvig ble gjenvalgt som revisor. Den nye valgkomiteen består av Kaarina Ritson, Tiiu Vilu og Hans Riwen.

Hege Boman Grundekjøn ble hedret som Årets estlandsvenn 2007. Hun fikk overrakt diplom og blomster, og hun takket med en tale (s. 15). Det var spennende å høre hvordan interessen for Estland og Baltikum ble vekket og hvordan hun kom inn i arbeidet for menneskerettighetene, særlig

i østeuropeiske land.

I år var serveringen av ekstra kvalitet. Tiiu Vilu hadde laget smørbrød med *kilu* (østersjøbrisling) og egg, ekte estiske saker bortsett fra eggene da, som vi ikke merker særlig forskjell på, om de er fra Østland eller Estland. Melblandingen *kama* er også god – for de som liker den – men den krever trolig tilvenning for noen.

Berit Huseby og Guro Gjerstadberget hadde bakt kaker som smakte fortreffelig. Alle både fra det gamle og det nye styret hjalp selvfølgelig til med å få servert og ryddet.

Underholdningen etter pausen var det gruppa Sturm und Drang som besørgte. De opptretr både som kvintett og trio og spiller folkemusikk fra ulike land, men særlig Øst-Europa. Vi fikk høre trioen: Ragnar Heyerdahl (fiolin), Eilif Moe (gitar) og Svein Haugen (bass). Ragnar og Svein spiller i Oslo Filharmoniske Orkester, så de er ingen hobbymusikere. På en reise hadde de blitt kjent med estiske musikere og like godt lært seg noen estiske låter etterpå. (jv)

Jan -Ivar Byrkjemoen:

BØKER

Vellykket litteraturaften

Norsk-estisk forening forsøkte seg på noe nytt da den gikk i samarbeid med Finsk-norsk kulturinstitutt, Finlands ambassade og Estlands ambassade om et arrangement på Litteraturhuset i Oslo 1. april. Et hundretallig publikum kunne der møte den estiske dokumentfilmskaperen og forfatteren **Imbi Paju** og den finske forfatteren **Sofi Oksanen**. Felles for disse to er at de har gitt ut hver sin bok om livet i Estland under Sovjet-okkupasjonen. Særlig har de vært opptatt av kvinnes skjebne. Begge bøkene foreligger allerede på svensk, og Oksanens bok vil til våren bli å få kjøpt i norsk utgave også, mens Imbi Pajus bok foreløpig ikke er solgt til Norge. Andre steder har den slått stort igjennom, og vi gjengir en pressemelding fra Sverige som forteller at der blir den tatt inn i skoleundervisningen.

Maire Vill, Estniska Institutet i Sverige: PRESSMEDDELANDE 2008-04-11

Imbi Pajus "Förträngda minnen" opplyser om kommunismens brott mot menneskligheten i svenska skolor

Under den senaste tiden har även Sveriges regering börjat prata högre om behovet av att utöver det informationsarbete som så framgångsrikt bedrivits om Förintelsen och nazismens brott även stödja motsvarande upplysningsarbete om brott mot mänskligheten under kommunismens regimer, särskilt i skolorna. För att förstå kommunismens natur har man tagit grannlandet Estlands historia som utgångspunkt. För några veckor sedan offentliggjorde den statliga myndigheten Forum för levande historia sitt nya läromaterial om brott mot mänskligheten under kommunismens regimer, där man rekommenderar också Imbi Pajus bok "Förträngda minnen" (på svenska 2007, Atlantis) som kurslitteratur i historiektionerna i grundskolan. Materialet består av ett fakthäfte, lärarhandledning, elevhäfte samt en utställning om kommunismens brott som visas runt omkring i Sverige under året. Se mer www.levandehistoria.se

Den partipolitiskt oberoende Föreningen Upplysning om kommunismen (UOK) genomförde redan ifjol en undersökning bland svenska ungdomar i 15-20 års åldern.

Resultatet visade tydligt att baskunskaperna om historiska händelser och kommunismen är näst intill obefintliga - 90% av svenskarna har aldrig hört talas om strafflägersystemet Gulag, däremot visste 95% av de som svarade i undersökningen vad Auschwitz står för 74% bedömde nazismen som helt negativt, medan enbart 19% tyckte att kommunism kan bedömas som helt negativt.

Litteraturhuset 1. april. Fra v. Imbi Paju, Sofi Oksanen og moderator Jan Kløvstad.
(foto: Pauliina Gauffin)

Endelig en estisk roman på norsk!

Eeva Park: *Bak hendingshorisonten*. Til norsk ved Øyvind Rangøy. NyNorden. Tallinn 2008. 239 sider. Pris 150,- NOK.

Estland er det lovede land for lyrikkelskere.

Noen av de beste pennene holder seg nesten utelukkende til den sjangeren, mens andre driver vekselbruk. Også Eeva Park (f. 1950) er lyriker, som til og med har vært gjendiktet i Estlandsnytt (nr. 5, 2003). Innimellom diktsamlingene kommer det også ett og annet prosaverk fra hennes hånd.

Romanen hennes fra 2003 har brukt fem år på å nå norske lesere. *Bak hendingshorisonten* foreligger nå i oversettelse ved Øyvind Rangøy. Baksideteksten forteller at svensk utgave ble presentert på bokmessen i Göteborg i fjor. Den fikk der mye oppmerksomhet og er nå på vei videre i hvert fall til Tyskland.

At den kommer på tysk er som seg hør og bør ettersom handlingen delvis utspiller seg i Berlin. Mesteparten av tiden befinner vi oss likevel i Tallinn, blant annet i bydelen Kopli som mange forbinder med elendighet og russere. Og det stemmer forsåvidt.

Bokas tema er menneskehandel, den gir sterke assosiasjoner til Lukas Moodysons film *Lilja 4-ever* (2002) som kan ha gitt forfatteren impulser. Mens filmens hovedperson er ei latvisk jente, møter vi i romanen ei estisk jente. Problematikken er felles for hele Øst-Europa med postsovjetisk fattigdom, naivitet og desperasjon. Unge kvinner blir lurt inn i prostitusjon i Vest-Europa.

Boka er ikke stor litteratur, men den er gripende og har absolutt fortjent et publikum. Og selv om innholdet mildt sagt er dystert, kan leseren takket være det smidige språket likevel oppleve en bisarr nytelse.

Kanskje har det noe med oversettelsen å gjøre, for den svenske utgaven fikk tvert om kritikk for klossete språk. For norske lesere kan det bli like spennende å følge med oversetteren som forfatteren, men gjerne mer av begge to.

Eeva Park. – nå på norsk.

(foto: Madis Katz)

Lyrikk og/eller prosa av Eeva Park er hittil oversatt til finsk, svensk, norsk, tysk, ungarsk, fransk, russisk og engelsk.

Forlaget NyNorden er et nytt bekjentskap. På nettstedet www.nynorden.ee får vi vite at det er nystartet med det formål å formidle litteratur mellom Estland og Norden – Island og Færøyene inkludert. Forlaget gir ut nordisk litteratur oversatt til estisk, og estisk litteratur oversatt til nordiske språk. Allerede foreligger det flere bøker oversatt til svensk. *Bak hendingshorisonten* er den første oversettelsen til norsk. Adressen for bestillinger er: info@nynorden.ee.

Vi ønsker forlaget hell og lykke i hele Norden og håper det snart kommer mer på norsk. (Jorunn Vestli)

Estland – vårt okända grannland? Ann Lingebrandt gör en djupdykning i estnisk litteratur som utkommit på svenska i svallvågorna efter fjolårets bokmässa och hittar såväl rå samtidspoesi som sensuella sonetter. (Artikel från Helsingborgs Dagblad, 31.12.2007.)

Känslosvall från vindarnas land

Vad är Estland idag? En nation ännu i sina tonår, även om dess historia är lång och trasslig och rymmer två decennier på egna ben i en hoppfull mellankrigstid. Från svensk horisont kanske, trots ett gemensamt förflutet, mest ett färjestopp – ett ”welcome to estonia”, som poeten **Jürgen Rooste** skriver med drypande ironi. Längre hopbuntat med grannarna till ett luddigt Baltikum, fastklämt i en kvävande sovjetisk björnkram. På Europakartan ett hörn i utkanten, eller som **Kalju Kruusa** konstaterar: ”på kartan / min tyska weltatlas / hamnar / det lilla estland / precis / i centrum / i vecket / så att det / inte syns”.

Inte så underligt då att unga estniska poeter är upptagna med att fastställa sin plats i världen, i landet, i sig själva, att utforska det estniska och samtidigt markera revir. ”jag är en estnisk diktare”, lyder inledningsraden i pseudonymen **fs**’ diktsamling 2007. En bit längre ner i samma dikt frågar han retoriskt: ”vilka är de där esterna förresten?”

Sagoläsande småbarnspappa

Brottningarna med bilden av nationen och den egna identiteten träder fram i ett tydligt ljus i en trio diktsamlingar av samtida estniska poeter, alla unga män, översatta av **Peeter Puide**. Det är poesi som placerar poeten själv på kartan och pejlär vad det innebär att vara man och diktare i dagens Estland.

I Presidenten bor nånstans i närheten ger Rooste en bild av sitt land som andas viss uppgivenhet: ”estland är som en dikt av någon med skrivklåda / vindarnas land javisst tackarmjukast farväl / blås mig härifrån”. Alkoholen, slår han fast, är Estlands främsta trademark: ”redan hemingway visste / att

Jürgen
Rooste.

i all världens hamnar / hade någon est / supit ner sig”.

Rooste är en spjuveraktig och utåtriktad poet som kombinerar rock’n’roll-attityd med metapoetiska klurigheter, respektlöst förhåller sig till traditionen och gärna iscensätter sitt jag i olika roller: den utlevande rebellen som vrålar fram dikter på scenen, mannen med mjukt inre bakom sitt ”alkishölje”, den sagoläsande småbarnspappan som förklarar sig vara landets främste diktare. Det är poesi med lekfull distans som ändå uppfordrande frågar: ”vad ska vi med dikten till”.

Manlig identitet

Hos **fs** skruvas känsloläget upp några snäpp och den ironiska distansen försvinner. Om titeln ”2007” skriker nu låter själva dikten, åtminstone i svenska öron, lite 80-tal med sina svartskimrande urbana förfallsstämningar, färgade av grå förortstristess, sönderrivna plastkassar, frusen hundlort,

ylande telefonledning, blänkande asfalt och tröstlösa ödetomter.

Visst luktat det trots den socialrealistiska svärtan sliten romantisk myt, men fs vinner på sina bilders kraftfulla enkelhet och dikternas effektfulla rytm. Det Estland som träder fram hos fs är likt Roostes dränkt i brännvin, men samtidigt dystrare och mer passionerat, ett lidelsefullt självmordsland där "känslor som eldslågor / bränner inälvorna". Än mer än Rooste sätter han fokus på den manliga identiteten.

I slutdikten möter vi produkten av industriavgasernas, karaokebarernas och fabriksbandens samhällsutkant: "en hård man lever ett hårt liv / under en hård himmel / kliver med fasta steg / från en skitdålig barndom / till en pissstinkande ålderdom / brännvinet är starkt / brödet torrt / kängorna sitter på fötterna / kepsen på huvudet / f som f / s som s / en man är en man".

Poesins urmakare

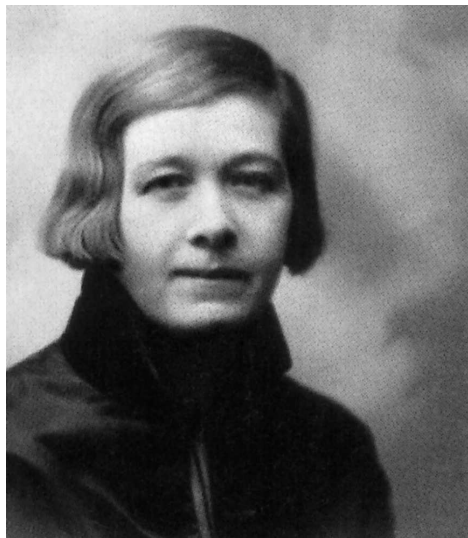
Medan spriten alltså flödar hos både Rooste, som har Bob Dylan i hörlurarna, och fs, vars soundtrack är Sisters of Mercy, dricker diktjaget i Kalju Kruusas *Mötesvis* grönt te till Philip Glass och nepalesisk musik. Den nedtonade vardagsdiktaren Kruusa har blick för de små detaljerna och registrerar ljusets liksom ordens valörer med en lågmält underfundig humor. I Estland kallas han "poesins urmakare" – jag misstänker att en del av det finessfulla hantverket av nödvändighet går förlorat i den svenska versionen, men så långt jag kan bedöma gör Puide ett fint jobb.

Den vänligt stillsamma diktsamlingen skiljer sig således en hel del från de två andra, men den som ändå vill hitta likheter kan lyfta fram viljan att placera sig i rummet och tiden och utgå från vad som finns runt omkring. I prosadikten "Tidigt på morgonen den 19 december år 2000 kl. 02.49" låter Kruusa det moderna Estland möta det traditionella när radioskvalet väcker diktjagets minnen från barndomens Bacchara-imitationer, "ajkem-bogi, bogi-vogi, onaj-låå", vilka i sin tur leder tankarna till mor-

moderns sånger i gungstolen, "ock-ock-ock-oxelbär och bock-bock, bock-bock, bockahorn".

Poesins drottning

Att det alls publiceras tre purfäriska diktsamlingar av unga estniska poeter på svenska, det har vi förstås fjolårets Bokmässan att tacka för. Estlandstemat ledde till en stor satsning på översättningar, framförallt av poesi: jag sitter med två händer fulla av diktsamlingar och en känsla av att upptäcka en hel litteratur. Samtidigt är det lätt att drabbas av en smula skamkänsla över hur försummat intresset för vår grannkultur varit. **Marie Unders** öde är talande: när hon, den estniska poesins obestridda drottning, en nationell ikon, gick bort på ett vårdhem i Stockholm 1980 hade hon levt

Marie Under.

här i över 35 år. Hur många svenskar känner till henne?

Hur som helst ger utgivningarna en möjlighet att leta sig bakåt i historien och få en aning om vad Estland var också igår. Längst tillbaka kommer vi i ett anspråkslöst litet häfte med *Estniska ballader*, folkdikter som talar från ett förflutet bondeliv. Här står vardagens naturnära kretslopp i fokus,

framförallt de relationer som bär upp jordbrukssamhället, och perspektivet är i påfallande hög grad kvinnligt: ”Mör ni, unga än till åren, / småflickor som skall bli stora, / inte vet ni vart ni hamnar, / icke i vems mitt ni stannar!” Det är berättelser om högmånga friare och fräcka stråtrövare, kyska och vilsegångna ungmör, mansmörderskor och hustrudråpare, gemåler av guld och brudar från underjorden, som mynnar ut i en sensmoral om att leva livet rätt. Att översättaren är den inbitne modernisten *Ilmar Laaban*, vars sjövilda palindromer samtidigt ges ut i den lilla boken *Palingarderomb*, tycks på något sätt sluta en cirkel.

Tre kvinnliga poeter

Som motvikt till de samtida unga männen utkommer tre vackra linneinbunda diktsamlingar med kvinnliga poeter från det tidiga förra seklet, njutbart tolkade och försedda med upplysande förord av **Enel Melberg**. Det är fråga om den estniska modernismens mödrar – kvinnorna har en stark ställning i Estlands poesi – vilka samtidigt slår broar till den folkloristiska traditionen, så väsentlig för det nationella uppvaknandet. Särskilt Marie Under bidrog under den korta lyckorusiga självständighetstiden målinriktat till att förnya språket.

Hennes *Gnistor i askan* är ett urval från fem decennier som spänner från skirt sensuella sonetter, skandalösa i sin tid för skildringarna av kvinnlig erotik, över Första världskrigets svårtade expressionism där döden klampar omkring och tar stora tuggor, till de sena exildikternas avklarnade mörker. Åtskilliga dikter genomsyrs av folkpoesins och balladernas uråldriga klanger.

Den landsmoderligt sörjande ”Soldatens mor”, skriven i Andra världskrigets skugga, återger avskedet till en son och anknyter till en lång historia av kvinnliga klagosånger: ”Ut ur mina händer slets nu dina, / fuktiga där nyss tårar fallit ned.” Än dovare ljuder ”Den sömnlösa sång” som med folkdiktningens svärmodiga vändningar gestaltar nattvakans desperation: ”Svarta skuggor runtom

dörrar, / hänger där likt sorgeflor. / Sovande i alla hus; / som kistor i sitt rus. / Om natten ligger alla lik, / liten död åt var och en; ingen / skonar. Bara mig den bryter ej”.

Rekrytvisor och krigssånger

En annan diktare som grävt djupt i folkpoesikatten är **Hella Wuolijoki**, mest känd för ”Herr Puntila och hans dräng Matti”, den pjäs hon utarbetade tillsammans med Bertolt Brecht och som han skamlöst tog åt sig hela äran för. Även delar av hennes *Sången om kriget* letade sig in i en Brecht-pjäsa: ”Den kaukasiska kritcirkeln”.

Efter mönster av ”Kalevala” och dess estniska tvilling ”Kalevipoeg” har Wuolijoki klippt och klistrat ihop gamla rekrytvisor och krigssånger till ett diktepos som klämtar tungt arkaiskt på fyrfotad runometer. Någon hjältedikt är det inte; fokus ligger på kvinnornas klagan snarare än på männens dåd, och folkets eviga lidande under främmande herrar framhävs med pacifistisk glöd: ”Sorgesamt och ledsamt är det, / Sändas ut till såna lekar. / Där är blod till männens bälten, / Unga huvuden till knäna, / Ibland barnaskallar vadas.”

Lättsam ironi

Betti Alvers *Historien om den vita kråkan* är också det ett versepos, men raka motsatsen till Wuolijokis. Istället för att blicka mot det förflutna befinner sig poeten mitt i den brusande moderniteten och fångar det mondäna storstadslivet anno 1932. Med lättsam ironi och fräckt skuttande versfötter porträtteras den lika omsvärmade som blaserade Barbara, som slits mellan ett diamantklirrande liv i glamourens sus och dus och erotiskt rus bortom civilisationen.

Men också Alver kom med tiden att söka sig till rötterna. I *Lyrikvännens* Estlandsnummer – förlaget ellerströms ligger bakom såväl tidskriften som merparten av de översatta diktsamlingarna – presenterar Enel Melberg gråterskornas och sorgekvädernas tradition och ger smakprov på en Alver som fördjupat sig i folkpoesin. ”Träckfrack” är en antikrigsdikt i elegisk

vaggviseton, skriven i Wuolijokis och Unders anda: "Dråpen sjöd, lågor ljöd. / Krigets bastustenar rykte, / mänskosenen mitt på fältet / vacklade i blodad rock."

Doris Kareva.

(foto: ØR)

Diktare med flera ansikten

Efterkrigstidens mest namnkunnige estniska poet är utan tvekan **Jaan Kaplinski**, som är aktuell med urvalsvolymen *Någonstans vid världens kant*. När han introducerades på svenska på 80-talet togs han, skriver översättaren **Juris Kronbergs** i ett efterord, emot som en schaman, djupt förankrad i folktraditionen och med ett ekologiskt budskap. Det är en bild som med eftertryck nyanseras i den nya boken. Här framträder en diktare med flera ansikten, en beatpoet, en formbehärskare, en österländsk mystiker och inte minst en skarp politisk dissident, vars dikt "Vercingetorix sade" fick en hel antologi att bannlysas. Särskilt de senare dikterna utgörs av metaforfria reflektioner och iakttagelser som anspråkslöst utgår från det dagliga.

Men bland de tidigare alstren – urvalet sträcker sig från 60-talet fram till idag – hittar man naturlyrik som vänder sig till land-

skapet, besjunger åkrarna och björkarna, ser sig Kalevipoegs fotspår i myrstigarna och ger sig hän vinden och vattnet, med en förtätad känsla som påminner om ballader-

nas: "VALGATABALVE / kattfot kattfot / vårbrodd / lyfter en grästorva från jorden / därunder finns sand sand finns överallt / stackars jord bäck dal trädgård en / hand är full av ljus mylla / det är lätt det är lätt att vara hemma".

Spröd intensitet

Min odysse genom det estniska lyriklandskapet slutar hos **Doris Kareva**, en poet som i diktsamlingen *Tidens gestalt* skalar av, koncentrerar och putsar sitt uttryck till en samtidigt spröd och sprängladdad intensitet. I sökandet efter det varaktiga lösgör sig dikterna från all rumslig och tidslig förankring och borrar sig in i existensens såväl som språkets kärna. Ofta får de formen av ordstäv och aforismer,

någon gång med alltför andlig knorr för min smak; som bäst liknar de kristallklara vattendroppar som faller mjukt och blänkande:

*Bokstävernas regn bara tättnar
En fastnar i bröstet
och gnistrar häpnadsväckande
En båt gungar på oroliga vatten
När ristade du senast i fuktig sand
ett ord
som levde?*

Omnämnda böcker:

Betti Alver: *Historien om den vita kråkan.*

Översätn. Enel Melberg. ellerströms 2007

Jaan Kaplinski: *Någonstans vid världens kant.* Översättning Juris Kronbergs och

Guntars Godins. Ariel skrifter 2007

Lyrikvännen. Nummer 4/2007.

Tema: Estland

Ny estisk-norsk parlør

Det estiske forlaget Ilo har utgitt flere parlører for turister som vil besøke fjell-landet Norge. Jeg kan plukke noen fra egne hyller.

Det er nok operert litt etter samme prinsipp som ved planleggingen av en lommeordbok vi har hørt om. Den var beregnet på vanlige mennesker, og da mente redaksjonssjefen i et kjent forlag at den burde lages av "vanlige mennesker". Ved stikkprøver i de nevnte turistbøkene ble det ikke funnet en eneste feilfri side, og her er det snakk om små sider på 10 x 14 cm.

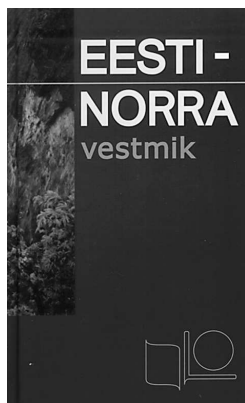
Parlør for de nysgjerrige

Vi – eller særlig esterne – har endelig fått en parlør for de som har forstand til å stille krav. Nå foreligger det en kvalitetsparlør som saktens dekker behovet for de med små forventninger, men som samtidig er midt i blinken for de interesserte og nysgjerrige. Selv om parløren er tilrettelagt for estere, kan også nordmenn ha mye glede av den lille boka som nå foreligger i et hendig lommeformat og med stive permer som tåler litt røff behandling.

Forlaget gir ut en hel serie, så det har vært en mal å gå ut fra. Stoffet ellers er compilert av Kristel Zilmer, instituttbestyrer på skandinavisk avdeling ved universitetet i Tartu (Se Estlandsnytt nr. 1, 2007). Øyvind Rangøy og Priit Kruus er oppført som redaktører. I tillegg blir lektor Inger Synnøve Moi og den samme Rangøy takket i forordet. Med andre ord: kompetente personer over hele linjen. Formatet (11 x 18 cm) er større enn før, så selv om sidetallet fortsatt er holdt under 200, blir det på hver side plass til mer enn før. Altså: *Eesti-Norra Vestmik*. Ilo 2008. Pris i estisk butikk 129 eek.

En parlør er et paradoks

En parlør er i prinsippet en samtaleordbok. Å skrive parlør må dermed være noe av det vanskeligste som fins, for hvordan er det mulig å gi et skriftlig uttrykk for den muntlige samtalen? For norsk språk er dilem-

maet av Zilmer løst på tradisjonell måte med et noe talespråksfjernt skriftbilde. Som en unnskyldning kommer den tre siders innledende utredningen om den historiske, sosiale og geografiske bakgrunnen for språksituasjonen

i Norge og forklaring på termer som bokmål og nynorsk. I et land der variasjonen i talespråket er så stor, blir hvilket skriftspråk som helst en mangelfull gjengivelse av talen.

Tematisk ordnet

I og med at en parlør opererer med setninger og brokker av språket, blir den en kombinasjon av ordbok og lærebok. Det blir gitt en kort innføring i norsk uttale og en oversikt over norsk ordbøyning. Uttalen bygger på det abstrakte "standard østnorsk". Stoffet er tematisk ordnet. De mer enn 40 temaene spenner over alt fra Bank og penger over Idrett, Politikk, Været og Ulykker til Forretningsmøte og Familieliv. De fleste temaene har dessuten undertema. Ingen er ekspert på alt, så når esteren side 145 vil kjøpe strikkepinne, blir han avspist med to stykker som om fenomenet bare skulle opp tre parvis. Husflid er et viktig felt i norsk-estisk samkvem, så de strikkeinteresserte finner sikkert ut av det. Altså ingen alvorlig innvendig. Tvert om et bevis på at hårkloveri er nødvendig for å finne noe å sette fingeren på i *Eesti-Norra vestmik*.

Uten mat og drikke ...

Maten er et kapittel for seg – også bokstavelig talt. Temaet må omfatte det mest alminnelige samtidig som det spenner om

nasjonale spesialiteter i begge land. For esteren er *leib* side 97 bare rugbrød, så han kan bli både forundret og skuffet over norsk brød. Så vesentlig som det daglige brød er for de fleste, burde parløren vært mer opplysende på et punkt som dette, i det minste med en henvisning til frokosten side 105 der det blir listet opp litt av hvert. Men f.eks. ikke glutenfritt brød, og det får oss til å gjøre et søk gjennom hele parløren for å finne ut hvordan folk med forskjellige allergier, mat-prinsipper og -problemer skal finne ut av tingene. I farten oppdaget vi ikke annet enn tre setninger midt på side 97 der diabetikere og slankere får sine modellsetninger.

Balansen mellom det trivielle og det spesielle er alltid vanskelig. Det kan ikke være særlig aktuelt verken i Norge eller i Estland med *konnakoivad* (froskelår) på menyen. Den esteren som kommer og spør etter noe slikt, må ha tatt feil fly.

Parlørens aktualitet

Parløren er imponerende fersk, eksempelvis er Internet et eget tema. Men alle ting tæres av tidens tann, og enkelte detaljer er allerede foreldet. Visumtvangen mellom våre to land er forlenget opphevet, og like før jul kom Estland med i Schengen. Modellsetningene fra grensepasseringen virker derfor som et gufs fra den kalde krigens tid. F.eks.: *Hvem overnatter du hos?* Vi får håpe at esterne aldri mer behøver å svare på slike spørsmål for å slippe inn i Norge.

Selv sagt forekommer det trykkfeil. Stikkprøvene avdekket likevel ingen alvorlige slike. Det går noen steder an å ha en annen oppfatning om hva som er den beste norske ekvivalenten for estiske ord og uttrykk. Direkte feil i uttrykkene har vi ikke kunnet oppdage hittil. Bare en sjelden gang melder en annen formulering seg for leseren som riktigere eller bedre. *Ma olen näljane kui hunt*, sier esteren side 189. På norsk er det blitt til *Jeg er sulten som en ulv*. Det er ord for ord det samme, men sant å si har jeg aldri hørt noe sånt på norsk. Derimot har jeg selv ofte vært *skrubbsulten*.

Tallinn-kort

Har du vore i Tallinn før, så har du sikkert rusla omkring i Gamlebyen og vel fått deg eit velsmakande måltid på ein av dei mange restaurantane, eller kanskje gjort deg kjent med det estiske ølet på ein av dei utandørs serveringsstadene som det vrirmlar av i sommarsesongen.

Vel og bra det. Men Tallinn er så mye meir. Det finn du fort ut om du skaffar deg *Tallinn Card*. Med kortet har du adgang til dei fleste turistmåla i byen, til omvisingar på alle musea og gratis transport på offentlege transportmiddel. Du kan òg reise gratis på dei ulike rundturane som går i panoramabussar til forstadene og til friluftsmusea, og du får rabattar og gratistilbod.

Kortet er å få for ulike tidsperiodar og dermed til ulike prisar. Det billigaste kostar 130 krooni og er gyldig i 6 timar. Det passar for den som bare er på dagstur, men det er visse tilbod som ikkje gjeld i samband med sekestimarskortet. Det neste er gyldig i 24 timar og kostar 350 eek, 48 timar kostar 400 eek og 72 timar, dvs. tredagarskort, kostar 450 eek. Barn under 14 år får kortet til halv pris. Prisen i norske kroner får du ved å dela på to.

Saman med kortet får du eit hefte eller nesten ei lita bok som på fire språk presenterer alle dei stadene du har tilgjenge til med kortet, og fortel korleis du raskt kan kome dit.

Du kan kjøpe kortet på turistinformasjonskontora og på mange av musea. Her nemner vi Kunstihoone, Vabaduse Väljak 6 og Niguliste kirik, Niguliste 3. Fleire finn du i turistbrosjyrane. (11.5.08 kb)

Øversetterpris til Enel Melberg

Den Sverige-estiske forfatteren Enel Melberg har allerede i en årrekke vært bosatt i Oslo. Hun har som aktivt medlem i Norsk-estisk forening mang en gang stått for det kunstneriske innslaget på årsmøtert o.l.

Enel er også en flittig oversetter. Bare til bokmessen i Göteborg i fjor sto hun bak følgende oversettelser: Marie Under: *Gnistor i askan*, Helga Nõu: *Ode till en skjuten räv*, Jaan Kross: *På stället flug*, Betti Alver: *Historien om den vita kråkan*, Hella Wuolijoki: *Sången om kriget*.

Dette var en årsprestasjon som innbrakte oversetteren prisen som beste formidler av estisk litteratur til et fremmed språk.

Vi gratulerer!

Enel Melberg – forfatter og oversetter.

Kulturen må vike for politikken?

Det som ikke lønner seg er gjerne ikke så populært i høyrekonservative, liberalistiske og populistiske partier. Med statsminister og kulturminister fra det liberalistiske Reformpartiet i Estland, kom det forslag om å innføre 18 % omsetningsskatt på alle teater- og konsertbilletter. En del kulturetablissementer har tidligere betalt 5 %.

Store deler av kulturlivet går med underskudd som det er, og løsningen skulle ifølge forslaget være å ta inn penger i skatt for så å dele dem ut på nytt til den delen av kulturlivet som tilbyr støtteverdig kultur.

Generelt er det enighet om at rene underholdningsarrangementer må kunne skattlegges. Men hvordan trekke grensene mellom det verdifulle og det useriøse. Det er et evig dilemma. Satt på spissen kan staten i teorien komme til å støtte striptease så sant den blir akkompagnert av en strykekvartett.

Kulturen i hovedstaden vil med økt omsetningsskatt stå under dobbelt ild. Senterpartiet under **Edgar Savisaar** har absolutt flertall i Tallinns bystyre, og har tredoblet grunnavgiftene uten hensyn til hvem som disponerer grunnen eller hvordan betalings-

evnen er. Det eneste de teller er kvadratmetrene. Særlig ille går dette ut over friluftsmuseet Rocca al Mare der de forskjellige bygningene er spredt over et parkområde på 79 hektar.

De privatpersonene som sitter med store tomter, er ikke de samme som normalt stemmer på Senterpartiet. Grunnavgiften blir derfor oppfattet som et politisk tiltak mot politiske motstandere. Den blir sammenliknet med sovjetregimets repressive tiltak da bøndene ble pålagt så store skatter at det var umulig å betale, og dermed kunne staten innlemme gården i kollektivbruket.

En del av de store tomtene som blir sterkt berørt av en øket avgift, befinner seg f.eks. i bydelen Nõmme. Bebyggelsen der er preget av gamle trevillaer som etter 1991 er tilbakeført til de tidligere eierne. Relativt ofte er disse eierne pensjonister uten store inntekter. Noen av dem kan komme til å måtte selge huset fordi avgiftene vokser dem over hodet. Nõmme er et attraktivt område som sikkert mange sikler etter. På store tomter vil det være plass for flere hus, eventuelt atskillig større hus. (27.4.08 jv)

Estland har eit leksikon som svarar til Store Norske. Første utgåva kom i åtte bind 1932–38 med tittelen *Eesti Entsüklopeedia*. Dette er gjerne forkorta til EE.

Tretti år seinare byrja utgivinga av ei ny utgåve, som òg kom i åtte bind (1968–76), men med større og fleire sider og tettare skrift. No var det nye herrar i landet, så den forkorta tittelen vart ENE for *Eesti Nõukogude Entsüklopeedia* (Estlands sovjetiske leksikon). Eit supplementsbind kom to år seinare slik at det vart ni bind totalt.

Deretter gjekk det berre sju år før første bind av den tredje utgåva var klar i 1985. Dei fire første binda har bokstavane ENE på ryggen, men femte bind frå 1990 fortel tydeleg om det som går for seg. Sjølvmedvitne estarar stryk sovjetisk der dei kan koma til, og vi har på nytt *Eesti entsüklopeedia* fram til avslutninga med bind 14. Forlagssjef **Ülo Kaevats** forklarar i føreordet til bind 5 at leksikonet no er meir pluralistisk enn før med omsyn til verdensoppfatning. Med større fridom følgjer større ansvar, slår han fast.

Ti bind av den tredje utgåva er bygde opp alfabetisk som vanlege leksikon. Så følgjer det fire bind som for ein stor del skal fylla ut der det vart hol og manglar på grunn av sovjetisk einsretting. Artikkelen om Estland hadde f.eks. stått i bind 2, 1987. Der fekk *Eesti*, *Eestimaa* knapt ei side og *Eesti Vabariik* litt over ei side, medan oppslaget *Eesti Nõukogude Vabariik* (Sovjetrepublikken Estland) går frå side 257 til 434!

Bind 11 og 12 som berre handlar om Estland, var dermed svært etterlengeta då dei kom i 2002 og 2003. Bind 11 er ordna etter tema med større artiklar frå felt som historie, kultur, natur osv. Bind 12 har igjen alfabetisk oppstilling: Estland frå A til Ü. Bind 13 har tillegg og register, bind 14 biografiske artiklar om estarar, supplert med artiklar om visse personar elles med ei eller anna tilknytning til Estland.

Våren 2008 kom bind 11 i fornya og ajourført utgåve. Og no på russisk: *Эстония*. 768 sider i formatet 24 x18. Dette er det mest omfattande verket om Estland som finst på russisk. *Эстония*-bandet har som nytt stoff eit grundig oversyn over det estiske språket og eit anna kapittel som gir ei brei innføring i russisk språk og kultur i Estland.

Det har som målgruppe ikkje berre dei russisksprålege innbyggjarane i Estland, men russisktalande i Russland og kvar som helst i verda. Slik kan dette òg vera av interesse for mange i Noreg, for framleis er det mange fleire nordmenn som kan russisk enn som kan estisk. (*Jorunn Vestli*)

Pärnu under vatn

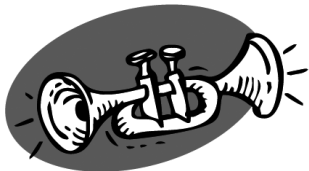
Landarundt Austersjøen er deltakarar i det internasjonale forskningsprosjektet ASTRA som har til formål å granska kva følgjer eit varmare klima kan få for byane langs austersjøkysten. I Estland er Tallinn og Pärnu omfatta av prosjektet. Resultata viser at særleg ser framtida mørk ut for folk i Pärnu på den låge sørkysten av Estland.

Også utan klimaendringane sig Pärnu ca. ein millimeter djupare i havet for kvart år i høve til eit nullpunkt som er sett i Kronsstad. Ved neste hundreårsskifte vil det seia ca. 13 cm. Samtidig vil klimaendringane føra til at Austersjøen stig 88 cm. Dei to faktorane til saman betyr at store delar av byen litt etter litt blir havbotn.

Framleis slikkar Pärnu-innbyggjarane såra etter januarstormane i 2005. Same slags vær som den gongen vart byen tidlegare utsett for høgst to-tre gonger på hundre år. Alt no er det fare for at slike stormar og overfløymingar vil koma med fem-seks års mellomrom, etter kvart kanskje eit par gonger i året, meiner forskarane.

(12.10.07 tf)

MUSIKK

Kersti Ala-Murr i Mozart-opera

Ved Geir Tore Aamdal

Sopranen Kersti Ala-Murr briljerte i en av hovedrollene i operaen *La Clemenza di Tito* i Sandnes kulturhus 18. april.

Oppsetningen av operaen *Clemenza di Tito* av Mozart er den største Universtetet i Stavanger har arrangert hittil. Studentene ved musikkstudiet bekledd flere av hovedrollene, deltok i koret eller orkesteret. Kunstnerisk leder var Elizabeth Norberg-Schulz, som er en av landets mest kjente sopraner, og er professor ved musikkstudiet på UiS. Fram til premieren har hennes studenter hatt det travelt med å øve inn rollene, sangen, prøve kostymene, og ikke minst lære seg italiensk.

Operaen hadde tre forestillinger i løpet av helgen 17. til 19. april. Operaoppsetninger i Rogaland holdes i Sandnes kulturhus, hvor akustikken og scenen er lagt til rette for dette. Riktignok er ikke Sandnes kulturhus like nytt og staselig som Oslo opera, men det pleier å være godt oppmøte på oppsetningene, enten det er omreisende ensembler eller lokale arrangementer.

Kersti Ala-Murr burde være kjent for Estlandsnyttts lesere. Den estiske sopranen har siden 1996 bodd i Fredrikstad, og siden i fjor høst har hun vært masterstudent i Stavanger. Hun har opptrådt både på operascener og konserter flere steder i Europa og Nord-Amerika, med alt fra opera til romantiske klassikere eller samtidsmusikk.

Kersti spilte rollen som Vitellia, en konspiratorisk kvinne som forsøker å få keiser Tito drept, men siden angrer og blir tilgitt. Vitellias medsammensvorne, Sesto, ble spilt

av Hedda Beate Bakker. Denne rollen ble på sin første oppsetning spilt av en kastrat, men her var det altså en mezzosopran som hadde rollen. De andre viktige rollene, Annio, Servilia og Publio, ble også spilt av masterstudenter ved UiS, henholdsvis Tone Kummervold, Linn Ellise Hovland og Leif Jone Ølberg. Rollen som keiser Tito ble spilt av Helge Rønning, som til høsten skal spille samme rollen på den nye operaen i Oslo.

Operaen om den gode keiser Tito som tilgir sine fiender, var en av Mozarts siste. Handlingen baserte seg på nedskrivninger om Titus, som var romersk keiser fra år 79 til 81. I denne oppsetningen var imidlertid handlingen lagt til mellomkrigstidens Italia. Det fungerte godt, da tematikken – kjærlighet, svik og tilgivelse – er evig aktuell. Scenografien var minimalistisk, med bare noen få rekvisitter, noe som styrte fokus mot sangen og handlingen.

Studentene imponerte med sin opptreden. Kersti Ala-Murr spilte overbevisende både flørtende og avvissende, slu og angrenede, og trollbandt publikum med sine arier. På premieredagen var salen nesten helt fullsatt, og utøverne fikk stående applaus.

Estiske studentstemmer i Stavanger

Tekst og foto ved Geir Tore Aamdal

Fire estiske kor deltok i det syvende nordiske studentsangstevnet som fant sted i Stavanger 17.–20. april. Høydepunktet var framføringen av Carl Orffs middelalderverk «Carmina Burana», hvor til sammen 810 akademiske sangere deltok.

Det er syvende året det nordiske studentsangstevnet Nordic Student Singers Summit (NSSS) arrangeres, og første gang i Stavanger. Arrangørene av stevnet har tydeligvis forstått at også Estland tilhører den nordiske kultursfære, så fire estiske kor deltok sammen med 19 norske, danske, svenske og finske kor. Fra Estland deltok både manns- og kvinnekor fra Tallinn Teknologiske Universitet (TTÜ), Tartu Akademiske Mannskor og kvinnekoret

Emajõe Laulikud fra Tartu. Blant de norske korene var Den Norske Studentersangforening, Det Norske Mannskor av 1995, Kvindelige Students Sangforening, Stavanger Studentsangforening, Studenter-Sangforeningen, Studentersangforeningen i Bergen og Trondhjems Kvinnelige Studentersangforening.

NSSS har som formål å samle nordiske akademiske kor for å skape vennskapsbånd, glede og sammenkomster av høy musikalsk og sosial kvalitet. Stevnet arrangeres hvert tredje år, og ble blant annet arrangert i Trondheim i 1993 og i Tallinn i 1999. Under stevnet i Villmanstrand i Finland i 2005 ble det avgjort at Stavanger skulle bli neste arrangør. Tiden siden dette har gått med til forberedelser.

Eksempler på både den musikalske og sosiale kvaliteten fikk vi se allerede på fredagen, like etter at sangerne hadde ankommet. Arrangementet startet med en konsert med fire av korene i aulaen på Universitetet i Stavanger. Kvinne- og mannskorene heiet

og klappet hverandre fram, og mannskoret fra TTÜ delte ut roser til «sitt» kvinnekor etter deres opptreden.

I løpet av helgen ble det holdt konserter både i kirker og konsertlokaler, og programmet toppet seg lørdagen med Carl Orffs middelalderverk «Carmina Burana». Til sammen 810 sangere deltok under framføringen, og det var faktisk flere på scenen enn det var tilhørere! På kvelden feiret korsangerne seg selv med en storslått festmiddag.

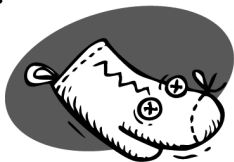
Korene fikk se Stavanger fra sin beste side, i uvanlig varmt og regnfritt vær. Noen brukte fritiden på å rusle rundt i gamlebyen, andre handlet i byens kjøpesentre, og noen bare nød solen og varmen.

Søndagen var det tid for hjemreise, men en gruppe estere ville ha mest mulig ut av oppholdet. Tidlig om morgenen dro de av gårde for å oppleve Preikestolen og Lysefjorden før flyturen tilbake til Estland. I uvanlig flott aprilvær fikk de en fantastisk naturopplevelse i tillegg til alle musikalske og sosiale inntrykk fra Stavanger. ■

Kvinnekoret fra TTÜ opptrer i Tjodhallen på Universitetet i Stavanger. De synger her en sang på setumål – “Tii” – som ble fremført av gruppen Neioikõsõ som det estiske bidraget til Melodi Grand Prix i 2004.

HUSFLID

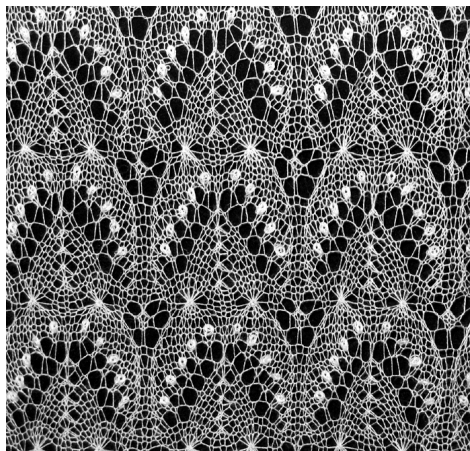

Haapsalu-sjalet

Ved Imbi Mölder Rangøy

Spesielle strikkede sjal og skjerf har i over hundre år dominert som de mest populære artiklene fra håndarbeidsmestrene i Haapsalu. Både i Estland og i utlandet går disse under navnet Haapsalu-sjal.

Vi vet ikke eksakt når det første Haapsalu-sjalet ble strikket. De lokale spøker med at allerede den legendariske Hvite Damen fra Haapsalu gikk med et slikt – en spøkelsesaktig skikkelse som det sies kommer fram lyse sommernetter. Men det er grunn til å gå ut fra at det kunsthåndverkske håndverket begynte å bli populært i andre halvdel av 1800-tallet. Det var nemlig på den tiden Haapsalu ble kjent som ferieby, et yndet sted for høyadelen blant annet fra St. Petersburg og Moskva. For å friste de rike russiske adelskvinnene til å kjøpe, begynte de lokale kvinnene å strikke sjal og skjerf av stadig tynnere og finere garn. Ifølge en legende fikk den russiske keiserinnen et sjal i presang som var så tynt og nett at det fikk plass inne i et nøtteskall, men som likevel var stort nok til at hun kunne omhylle seg med det. Legenden sier forøvrig

(foto: Haapsalu muuseum)

ikke noe om hvilken type nøtt skallet skulle være fra.

Sjalet ble foldet en gang og båret enten rundt hodet eller på skuldrene, høyest skattet var de hvite sjalene. Haapsalu-sjalet oppnådde en enorm popularitet både i Estland og andre steder i verden, aller mest i Norden og Tyskland. Det hadde sin glanstid på slutten av 1800-tallet og begynnelsen av 1900-tallet.

Hvordan ser så et riktig Haapsalu-sjal ut? Det tradisjonelle sjalet er firkantet og måler mellom 100x100 og 150x150 cm. Sjalet blir strikket av tynt, dobbelt ullgarn på pinner av tre. Fra først av var materialet hjemmespunnet ullgarn, helst av ull fra lam. Senere ble det skaffet stadig tynnere utenlandske garnsorter, slik at et riktig Haapsalu-sjal kunne dras gjennom ringen til ei kvinne – så tynt og lett var det ...

fra siste side Telemark Husflidslag

Turen gikk først til Karlstad med lunsj på Alsters herregård som ligger vakkert mellom store trær. Her ble den svenske poeten Gustaf Fröding født. Så videre med kø og stress gjennom Stockholm for å nå ferja til Estland. Vi rakk den med et nødsrik og alle fikk nyte middagsbuffeten ombord.

Tallinn lå innhyllet i tåkedis da vi ankom neste dag. Ferden gikk med en gang til Haapsalu på vestkysten. Her strikker de det berømte ullsjal som varmer skuldrene både på kongelige personer og filmstjerner. De fineste er så tynne at vi kan dra dem gjennom en gifting. Det var trangt om plassen i utsalget, men en del sjal og annen husflid fant nok vegen til Telemark og der

omkring. Haapsalu er også kjent for kurbadet. Etter å ha gått oss litt bort i gatene, fikk vi lunsj på Kuursal, som er en nydelig bygning der de fine badegjestene moret seg i tidligere tider.

Deretter gikk turen til øya Muhu. Vi besøkte fiskerlandsbyen Konguva, med vernede bygninger som viser hvordan fiskerfamiliene bodde i små, tette samfunn. Vi ble møtt med trekkspillmusikk og sang, og en folkedansgruppe danset for oss i de mest fargerike draktene en kan forestille seg! Noen av oss måtte bli med i dansen, så husk – ikke sett dere på første benk hvis dere har to venstrebein! Vi ble servert middag; lokal tradisjonsmat med salat, svinekoteletter, surkål, ost og estisk vin. Nydelig!

Anu Raud viser fram noen av bildene sine.

Etter overnatting i Pärnu på fastlandet, dro vi fredag over grensa til Latvia. Temperaturen var lavere, med litt grå himmel. Etter lunsjen på det moderne hotellet i Riga kjørte vi rundt i byen med omviser – en hyggelig og flink ung dame som har studert både dansk og svensk. Etter kjøreturen tok gaiden oss med i gamlebyen. Resten av

kvalden disponerte vi fritt, og de fleste gikk vel rundt i den fine jugendbyen, fant seg en restaurant og hygget seg.

Neste morgen spiste vi i en overfylt spisesal, alle skulle visst ha frokost på én gang. Men vi fikk da i oss mat og dro med bussen til Brivibas, der den store husflidsmessa går av stabelen første helga i juni hvert år. Det første vi traff på var kjentfolk fra Norge – husflidskonsulent Katrine Bringsdal med venner. Messa er nok godt kjent for husflidsinteresserte fra hele Norden. Den blir holdt på Latvias etnografiske friluftsmuseum, som er et stort område med bygninger fra hele Latvia.

Her kan vi kjøpe vatter og andre strikkede plagg. Det er lin i alle utgaver, et hav av duker, brikker, løpere, klesplagg, heklede og kniplede mellomverk osv. Her er sponkurver, pilkurver, kjempestore kurver, bord, stoler, stråhatter og sivsko. Smijern er det òg mye av, det mest spesielle var vel en grilltrillebår, med alt som trengs for en vellykket kveld i hagen. Det var bord etter bord med rav, honning og voks, tovede plagg, ryer, treleker, osv. Og heldigvis svært lite, eller ikke noe jugl. Da vi var tilbake i bussen, måtte Lars organisere bagasjen, for nå var det få som ikke kom bærende på fulle poser og kurver.

Vi skulle nå tilbake til Estland, og kryssa grensa inne i landet, ved Valmiera. Bussen svingte seg langs grusveger til Heimtali museum der vi møtte Anu Raud som er en kjent estisk professor og billedvever. Et av teppene hennes henger f.eks. i FN-bygningen i New York. Denne dagen pakket hun ut billedvev som hadde vært på utstilling i Russland. Anu fortalte om sin far som tok vare på det gamle skolehuset og samlet inn gjenstander. Hun har ført dette arbeidet videre og har blant annet en stor samling av de

tradisjonsrike vottene og vantene som lages i Estland. Vi besøkte også barndomshjemmet til Anu, som ligger i nærheten, og hilste på hennes gamle mor. Noen av Anus studenter bor også her i perioder.

Etter å ha tilbragt natta i det gamle fine Grand hotell i Viljandi startet vi søndagen med en tur i byen med gaiden Toomas. Vi gikk til Jaani kirik (Johanneskirka) og til den store høyden med middelalderseke borgruiner som vi kan komme til via to bruer. Her er det fin utsikt over omegnen, og området er ganske imponerende. En kan godt forestille seg hvordan folk forsvarte seg mot fienden her for lenge siden. Nå er dette et idyllisk område der ungdommene svermer om lørdagskveldene.

I bussen på veg til Tartu fortalte gaiden om hvordan det var å være estlender under sovjettiden og nå i eget land. Interessant å høre på! Det er tross alt ikke så lenge siden de baltiske landene rev seg løs fra Sovjet, så det er nok stadig motsetninger i befolkningen. Etter en tur innom Sangerstadion i Tartu kjørte vi til en del av universitetsområdet. Det var faktisk Gustav 2. Adolf som grunnla universitetet her i 1632, da Estland hørte til Sverige.

Nasjonalmuseet i Tartu har en stor og flott utstilling av folkedrakter fra hele landet. Etter et besøk der dro vi til et lokalt bygdekvinnelag. De ventet spent i lokalene sine og møtte oss med kake og kaffe. Etter hvert gikk handelen fra salgsutstillingen deres livlig, og det havnet vatter og ryer og annet håndarbeid opp i poser og vesker. Så var det middag på hotellet, litt vandring i byen og enda en natts søvn.

Ferden videre gikk langs Peipsi-sjøen til det lille stedet Avinurme. Der ligger det en bedrift som lager kurver og annet trearbeid. Pengene fikk bein å gå på i det lille utsalget, og i bagasjerommet ble det stappa og stua og rydda så alle sponkurvene fikk plass.

På vegen fikk vi se et villsvin i skogkanten, det er ikke hver dag vi nordmenn ser slike dyr! Ellers så vi stork mange steder, de satt stolte og lange oppi reirene sine som

Lars Brekka måtte mer enn én gang omorganisere bagasjen.

de gjerne bygger i toppen av telefonstolpene langs vegen.

I Rakvere dro en del av oss til en linfabrikk. Etter litt strev med å finne fram fikk alle handla fine linduker og forklær. Noen andre så seg rundt i byen og ble storlig imponert over kafeen på torget der toalettene hadde heldekkende speil på veggen. Litt skummelt å se en person stirre tilbake på en der en satt!

Opplevelsene sto i kø denne dagen. På Altja kro, som ligger i en fiskerlandsby ved Finskebukta, var det dekket store langbord med tradisjonell mat. Dette var spennende, og det var alle slags merkelige og gode retter. Det var sild, spekemat, linser, byggryn, salater – ja endatil griseører fikk vi servert! Ekte ”tomtebrygg” hadde de også. Etter dette utrolige måltidet vandra vi ned til sjøen som lå nydelig i det fine været. Men vi hadde mer på programmet: På Palmse herregård var det utstilling med gamle

kjøretøy. Det var også et nydelig sted med fine hager, et lite vann og et drivhus med eksotiske planter.

Siste kjørestrekning denne dagen gikk til Kolga herregård som er helt fra 1200-tallet. Den har stått til nedfalls i mange år, men er så smått under restaurering. Det var nærmest litt skummelt å gå inn under de svære, skrøpelige søylene, men spisesalen var pusset nydelig opp. I samfunnshuset nær ved ventet en lokal dansegruppe som skulle holde oppvisning for oss. Det var sang og dans og musikk av folk i flotte broderte drakter, og jammen måtte noen av oss opp og danse her også. Ellers slo nattergalen sine triller i buskene rundt den gamle herregården og det var en nydelig og mild kveld.

Så var det alt tirsdag og siste dag i Estland. Bussen tok oss til Tallinn der vi først kjørte til sangerstadion litt øst for byen. Det er imponerende å tenke på det store amfiet fylt med sangere og publikum, det må være en opplevelse. Etterpå var det fritt for alle til å gå i byen.

Mange dro opp til den ortodokse katedralen Aleksander Nevski – et mektig symbol på russifiseringen i tsartida. Tallinn har mange andre kirker som også er interessante og vakre innvendig. Og det er et utall av butikker med linprodukter, strikkeplagg, suvenirer og antikviteter. Det kryr av hyggelige spisesteder og utekafeer, så det var ikke noe problem å fylle tida og magen.

Donna lykkelig med ny kjæreste

Det var nok flere enn én som kom heseblesende til bussen med fulle bæreposer, vi skulle jo bruke opp de siste estiske kronene.

Ombord på ferja var det en ny runde med buffet, taxfree og kanskje en tur i baren før vi onsdag morgen våknet opp i den svenske skjærgården. Innseilinga til Stockholm tok flere timer mellom holmer og skjær, så vi hadde god tid til å nyte den fine morgensola.

På veg gjennom Sverige hadde vi lunsj på Örebro slott, god mat i lokaler med tykke steinvegger. Det var Svenska flaggans dag, og vi så noen i bunad, det skulle nok være en tilstelning etter hvert, men vi dro videre fra denne vakre byen og svenskenes nasjonaldag.

Tilbake i Norge kunne Lars og Kari puste ut for denne gang. De to skal ha all ære for et vellykket opplegg med variert og interessant innhold, der det hele tiden var noe som falt i smak hos de forskjellige. Kari Moen, som er kjent i Baltikum etter utallige turer og som har mange venner der, tok oss med til steder og severdigheter som vi ikke ville ha funnet på egen hånd. Og Lars Brekka, som også har kjørt flere turer til Baltikum, var en god og stødig sjåfør med mye kunnskap om landene. Vi fikk sett husflid, arkitektur, folkedans. Vi handlet og vi hørte både ny og gammel historie om landene vi besøkte. Vi traff mange hyggelige estere og latviere, for ikke å snakke om at vi hadde et veldig bra reisefølge. Takk for turen!

Esterne lever interessert med i Donnas Eprivatliv for tredje år på rad. Donna er svartstork, og slike er bare noen få ganger påtruffet i Norge. I motsetning til takstork er svartstorken ganske sky og bygger reiret sitt av kvister i et høyt tre.

Det er installert kamera slik at folk via Internett kan drive titting inn i Donnas familieforehavender. Til stor sorg for naturvenner og storkedyneløftere døde maken. Men allerede i vår kunne vi puste lettet ut: Donna hadde funnet en kjæreste! Og forholdet fikk følger. Donna har adresse www.looduskalender.ee/node/11

Som man spørger, får man svar

af Peter Kyhn

I Estlandsnytt nr. 3, 2007 publicerede den i Estland bosatte nordmand Morten Tønnessen under overskriften "Hvor er Estland på vei" et interview med Estlands præsident Toomas Hendrik Ilves, der indeholdt en række besynderlige spørgsmål, som kalder på en kommentar.

Morten Tønnessen præsenterer sig på sin blog *utopiskrealisme.blogspot.com* som en 32-årig ph.d.-studerende ved instituttet for semiotik ved Tartu Universitet. Det er meget positivt, at forholdet mellem Estland og omverdenen nu er normaliseret så meget, at også yngre mennesker med mod på ny viden og udfordringer begiver sig til Estland for at modtage disse. Strømmen er længe nok gået ensidigt den modsatte vej.

Tønnessen fungerer også som journalist, hvilket han giver en række eksempler på på sin blog. I Estlandsnytt har vi det omtalte Ilves-interview, hvorom jeg, da jeg læste det, tænkte, at det var da en underlig usammenhængende gang spørgsmål kastet hid og did. Jeg sporede en vis indsigt, særlig i spørgsmålet om hjerneflugt, men også en række klicheer og synspunkter, der for længst havde overskredet grænsen til det hjælpeløse.

Leder man på nettet for at finde dette interviews tilblivelseshistorie, bliver man lidt klogere. Her findes den engelsksprogede version (måske originalen?) under overskriften "Reversing the Brain Drain", som er publiceret i det engelsksprogede, men estisk baserede City Paper og også lagt ud på Tønnessens blog. Denne udgave af interviewet indeholder ud over de i Estlandsnytt fremsatte spørgsmål også følgende: "*What does the President think about establishing something similar to the Nordic model for cooperation between the government and NGOs representing employers and employees?*"

Javel, ja. Den røde tråd i interviewet med

Ilves er altså den gamle vanlige om, at Estland så hurtigt som muligt skal optage nordiske normer og blive en nordisk velfærdsstat. Det er der sikkert nogle i Estland, der gerne vil have. De er bare ikke de fleste, og derfor har Estland på nogle områder valgt en anden politisk kurs, der mere minder om den centraleuropæiske model, f.eks. på sundhedsområdet. Det må vi leve med, Morten Tønnessen, eller vente på, at esterne ændrer opfattelse og ændrer det selv. Det skal med, at regeringen i Estland forhandler med arbejdsmarkedets parter om fastsættelsen af mindstelønnen, hvis niveau er afgørende for en lang række sociale ydelser.

I øvrigt er spørgsmålet som udgangspunkt forkert, for der findes ingen nordisk model på arbejdsmarkedet. Jeg skal undskylde mit ringe kendskab til Morten Tønnessens fædreland, men i to andre nordiske lande, hvor jeg faktisk har tjent mit brød, Danmark og Sverige, er forholdene radikalt forskellige. I Sverige har man i kraft af både MBL (Lag om medbestämmande i arbetslivet) og LAS (Lag om anställningsskydd) statslig detailstyring af centrale arbejdsmarkedsforhold helt ud på fabriksgulvet, mens arbejdsgivere og fagforeninger i Danmark siden 1899 har reguleret disse forhold selv og slet ikke ønsker statslig indblanding. Der findes således ingen lovbestemt mindsteløn i Danmark – skal Danmark antage den nordiske model eller den estiske model eller omvendt? Jeg er forvirret, Morten Tønnessen.

Forvirringen bliver ikke mindre, når man ser på den del af interviewet, der kom med i Estlandsnytt. Morten Tønnessen kalder først Estlands indvandringspolitik for "ekstremt restriktiv", hvorpå han bruger FN-statistik til at påvise, at der er 11 flygtninge i Estland, mens Norge har over 40.000. Afsluttende spørger semiotikeren Tønnessen: "Hva er presidentens vision for den neste generationen?" Det lyder som et

→ side 48

Fergeruten til Estland
Avreise hver dag i begge retninger

Stockholm – Tallinn 18.00 – 10.00

Tallinn – Stockholm 18.00 – 10.00

Vi er også behjelpelige med
hotellovernattinger, studieturer,
skolereiser, gruppereiser, osv.

c/o Viking Reiser AS

Grensen 9A, 0159 Oslo
tlf. 23 00 34 80, faks 22 42 03 93.

spørsmål, de rigtig store journalistkanoner stiller på CNN, men hvad det betyder, er jeg ikke helt sikker på. Det tror jeg heller ikke, at Ilves var, for han opfordrede Tønnessen til at tænke først og spørge siden.

Det korte af det lange er, at der er pokker til forskel på økonomiske emigranter og politiske flygtninge. De første vælger at forlade deres hjemland for at skabe sig en bedre fremtid et andet sted, mens de sidste er tvunget bort fra deres hjem af politisk forfølgelse. De første står det staterne frit for at byde velkommen eller at afvise. De sidstes forhold er reguleret via internationale konventioner, enten som de facto-flygtninge eller konventionsflygtninge. Derfor nytter det ikke at blande disse pærer og æbler sammen i ét spørgsmål.

Dér, hvor disse grupper har noget til fælles, er, at de til en vis grad bestemmer, hvor de vil hen, når de sætter sig i bevægelse. Og hvorfor skulle en fattig senegaleser eller en kinesisk dissident tage til Estland, når det ad de etablerede flygtningeveje er lettere at komme til Norge eller Canada, hvor mulighederne er langt større?

Ilves forsøger at forholde sig til indvandringsspørgsmålet inden for EU. Her er det en kendsgerning, at den estiske statsborgerskabslov er mere liberal end i en række andre lande. Det er en kendsgerning, at Estland i modsætning til bl.a. mit eget land har fuldstændig fri bevægelse for arbejdskraft inden for EU – og det er forholdene inden for EU, som præsidenten forholder sig til. Immigra-

tionskvoten har fandtes siden 1993, og det er klart, at den er vendt mod immigranter fra Rusland og andre dele af det tidligere Sovjet. Tønnessen har vel ikke glemt, at esterne for mindre end 20 år siden var ved at blive en minoritet i deres eget land på grund af tvungen indvandring fra øst? Er det vanskeligt at forstå, at esterne har lavet en lovgivning, der forhindrer, at det vil ske igen? Det synes jeg ikke. Og selvfølgelig kan Estland ikke have en immigrationskvote i forhold til EU- eller EØS-lande – det ville have forhindret, at Estland blev medlem. Så det er klart, at der er forskel på folk.

For første gang siden immigrationskvoten blev indført, blev den faktisk opfyldt i 2007 med 686 immigranter. Så i marts i år besluttede parlamentet Riigikogu at fordoble kvoten fra 0,05% til 0,1% af Estlands befolkning, foruden at der er adgang til at beskæftige personer fra såkaldte tredjelande (lande uden for EU og EØS) på arbejdsvisum i op til to år ad gangen.

Der findes mange slags interviewpersoner, men lad os her holde os til to kategorier: Dem, der for alt i verden ikke vil ødelægge den gode stemning, og så dem, der ikke er bange for at sige deres kontante mening. Ilves tilhører afgjort den sidste slags – og det skal man bare vide, når man forsøger at interviewe ham. Det hører med til researchen.

Tønnessen har med andre ord fortjent de svar, han har fået af Ilves. Som man spørger, får man svar.

Om sårheten i det estiske samfunnslivet

av Morten Tønnessen – skribent,
innvandrер, semiotiker

Peter Kyhn synes ("Som man spørger, får man svar") mitt intervju med president Ilves "indeholdt en række besynderlige spørgsmål". Kommentarene hans er så vidt jeg kan bedømme i det store og hele informative og innsiktsrike. Siden Kyhn går inn på min personlige bakgrunn, kan jeg

likegodt minne om min artikkel "Den svarte kvinnen i Tartu", som også sto på trykk i Estlandsnytt i fjor, og har vært publisert i den estiske ukeavisen Sirp. Min kone er altså farget – og i likhet med meg selv (i hvert fall for noen år) en innvandrер til Estland. Hadde det ikke vært for dette, ville min interesse for Estlands innvandrings- og integrasjonssituasjon vært begrenset.

Jeg var oppriktig skuffet da Ilves i stedet for å dele en visjon for den neste generasjonen valgte å begrense seg til et forsvar for den nasjonale ære. Først sammenlignet han med andre EU-lands politikk – uten å la seg besnære av at det knapt finnes et land i Europa med en mindre farget befolkning. Så viste han til implementeringen av FNs asylkonvensjon, og det minimale antallet asylsøknader – bekvemmelig nok uten å

Toomas Hendrik Ilves.

nevne at FNs høykommissær for flyktninger i sine rapporter uttaler at Estlands infrastruktur for å motta flyktninger er svært dårlig utviklet. Asylretten er ikke bare en papirstørrelse, som man ganske enkelt kan vedta – den må følges opp i politisk handling. At innvandringskvoten siden intervjuet ble foretatt er doblet, tar jeg forøvrig imot som en god nyhet, og et skritt i riktig retning.

Er så "Reversing the Brain Drain", som sto på trykk i City Paper, den originale intervjueteksten? Den ble riktignok publisert etter intervjuet i Estlandsnytt – men tekstmessig står den den originale intervjusituasjonen nærere, siden intervjuet ble foretatt på engelsk (forøvrig per epost, da Ilves' pressekontor etter lang tids betenkning ikke fant tid til et personlig møte). Som Kyhn viser til, inneholdt denne teksten et ekstra spørsmål, om det nordiske trepartssamarbeidet i arbeidslivet. Når jeg fremla dette spørsmålet for presidenten, skyldes det at min opprinnelige oppdragsgiver var et norsk fagforeningsblad. I Estlandsnytt luket jeg det ut da redaksjonen ba meg korte ned på teksten. Hvorvidt det virkelig er rimelig å tale om en nordisk modell for arbeidslivet, som min oppdragsgiver gikk ut fra og som jeg videreformidlet, skal jeg ikke gå inn på her.

Som innvandrere – midlertidig eller ikke – skal man selvsagt være varsom med å bære med seg alle sine hjemlige normer til det

nye vertslandet. Det er ikke fritt for at jeg under mitt opphold i Estland har blitt mer bevisst mine nordiske idealer. Selvsagt kan ikke, og bør ikke, Norden i ett og alt tjene som utviklingsmodell for Estland. Det jeg reagerer på, er det usammenhengende i på den ene siden å nærmest kalle seg et nordisk land, og på den annen side å ta sterk avstand fra nordiske idealer. Det samme kan sies om Estlands forhold til Vesten.

Hvordan kan Estland definere seg som en del av Vesten, uten å dele de liberale verdier som vitterlig definerer Vesten som en politisk størrelse? Når det kommer til marked-søkonomi og krigføring i frihetens navn står ikke Estland tilbake for noen. Men hva med det humanitære området? Det er noe uavklart her, som jeg tror Estland deler med mange sentraleuropeiske land, og som i løpet av de neste generasjonen kan ha mye konfliktstoff i seg.

Kyhn uttrykker forståelse for at Estland må holde på innvandringskvoten, som en garanti for at Sovjet-okkupasjonen ikke vil gjenta seg. Det riktige triste med Estlands holdning i dette spørsmålet er slik jeg ser det at det å lukke landet bare vil sementere den historien som ennå preger samfunns-livet. Som mange av mine estiske venner og kolleger understreker, er det bare ved å åpne seg mot verden at Estland kan blomstre for fullt. Kanskje er det den veien det går – men det går ikke av seg selv.

Det er en sårhet, eller offermentalitet, i estisk politikk og sosialt liv som er vond å forholde seg til. At ofre for overgrep har en tendens til å gjenta overgrepene i møte med nye ofre kjenner vi godt nok til fra andre sfærer av det sosiale liv. Vi må aldri komme dithen at bare fordi noen begikk urett mot oss, så kan ingen kreve noe av oss. Én urett rettferdiggjør ikke en annen. Å overkomme denne sårheten – det må være målet. ■

Spenn nyrebeltet – servicen er på topp!

Med noen estiske gloser i bagasjen nærmet jeg meg piletikassa på Raudteejaam i Tallinn: – *Mis kell läheb järgmine rong Viljandisse?*

Damen bak disken svarte at neste tog går klokken 18.15, men hun tok frem hele ruteplanen for sikkerhets skyld da jeg antagelig så litt usikker ut. Greit, jeg ba om en billett til Viljandi på estisk og fikk spørsmål om det skulle være første eller andre klasse. Kun 10 eek skilte, så det var klart at jeg ville prøve første klasse på min første togtur i Estland. For oss nordmenn må jo dette være førkrispriser: Bare 95 eek for en reise på 2 timer og 45 minutter!

Vognen på første klasse var organisert med en bardisk midt i kupeen hvor passasjerene kunne kjøpe enkle smørbrød og salater. Og selvfølgelig hadde toget alle rettigheter når det gjalt drikkevarer.

En hyggelig dame i jernbanelokomotivselskapets uniform ilte til idet jeg hadde bestemt meg for hvor jeg ville sitte. Hun ga meg kopp, sukker, bestikk og en liten sjokoladebit med spørsmål om te eller kaffe. Om utvalget for kaffe var like stort som det jeg kunne hadde i te, vet ikke jeg, men for oss tediggere var det minst 15 typer. Dette var inkludert i førsteklassebilletten. Ikke nok med det: Ved hvert bord (to og to stoler mot hverandre) var det uttak for strøm og internettilkobling. Ca. halvparten av passasjerene som fylte kupeen, plugget seg inn med bærbar pc og satt og jobbet på hele reisen.

Treffsikkerheten kan ikke ha vært 100 prosent, men etter reisen var det antagelig lettere å forstå skrift og bokstaver for de

som hadde brukt tastatur, enn det var for meg som hadde forsøkt med papir og blyant. Enkelte strekninger var som å kjøre over et potetjorde. Bedre vedlikehold av skinnegangen trengs.

Vognen virket ellers grei nok, men utsikten kunne nok forbedres ved å bytte ut en del av de vinduene som var punktert slik at det var kommet luft mellom glass-lagene, noe som gjorde at terrenget til tider så litt tåkete ut. Det var ikke langt mellom holdeplassene i nærheten av Tallinn, så ble det lengre og lengre mellom stoppene til vi i stummende mørke var på endeholdeplassen i Viljandi. Kun tre lyspærer virket utenfor stasjonsbygningen, uten at det egentlig spilte noen rolle da toget stoppet ca.100 meter unna.

Fra 1897 til 1973 fortsatte jernbanen sørover til Abja-Paluoja og derfra til gren-

Blide damer står til tjeneste med mat og drikke.

sebyen Mõisaküla, som var en trespråklig by med lokomotiv- og jernbanevognfabrikk. Der gikk den videre til Latvia og Litauen. Det eneste som er igjen nå er noen enkle jernbanebroer. Deler av traseen er

synlig og fungerer som en veldig fin sykkelsti. Alle sviller og skinner er fjernet.

Det er stadig snakk om nedleggelse av jernbanen i Estland til fordel for buss. På min tur midt i påsken hvor det også er noen skolefridager var det ca. 70 % belegg. Det er også en stearinlysfabrikk og fyrstikkfabrikk i Viljandi som bruker jernbanen for å få produktene inn til Tallinn. De vil måtte legges ned om transporten går over til bil fordi den blir altfor dyr.

Den ene damen som arbeidet på toget fortalte at beboerne i Haapsalu-området hadde tatt initiativ overfor myndighetene for å få åpnet for jernbanedrift fra Tallinn til Haapsalu igjen. Denne strekningen fungerer inntil for noen få år siden.

Det går alltid et tog – foreløpig i hvert fall!

To damer jobbet i vognen der jeg satt. De solgte billetter og sto dessuten for salget av mat og drikkevarer. De fulgte også med passasjerene, passet på at alt var i orden og fylte på med te og kaffe gjennom hele reisen. Ferske aviser og blader var også til utlån, pent lagt opp på et bord midt i vognen.

Så en liten oppfordring til deg neste gang du er på Estlandsbesøk: Ta toget mens det ennå går!

Norgesvennene aktive

Den vesle foreninga *Norra Söbrad* (Norgesvennene) i Tallinn viser stor aktivitet. Dei var seks som sette i gang i fjor, men av disse er det først og fremst **Madli Ohaka** som dreg lasset.

Norgesvennene la opp til norske tema-kvelder, og fekk pangstart 21. januar då 350 møtte opp for å høyra om **Thor Heyerdahl** og sjå filmen om Kon-Tiki-ekspedisjonen. Sidan vart programmet meir litterært. Den store formidlarer av norsk litteratur til Estland, **Elvi Lumet**, var trekkplaster i mars. Biblioteket laga Lumet-utstilling og kombinerte henne med Ibsens 180-årsdag.

I april fortalde litteraturforskarer **Hilve Rebane** om norske nobelistar. Mai var ein hektisk månad. Først fortalde **Mart Kuldkepp** om Erik Raude, og berre ei veke seinare snakka **Øyvind Rangøy** med filologblikk på norsk og estisk.

Noko av verksemda blir lagd til andre delar av Estland. Saman med **Ane Kjolås** frå den norske ambassaden drog Madli Ohaka i april til Salme skule på Saaremaa som i april hadde Norsk Dag. (kb)

Årets stafett

Efter at det i 2005 var estisk deltaking på Tine-stafetten i Oslo, ble stafettløp følgende år innført i Estland med 1500 løpende barn. Allerede 17. mai 2007 var deltakertallet fordoblet.

I år gikk stafetten 8. mai i 12 forskjellige estiske byer. Og deltakertallet hadde steget til 6000! Hvis det fortsetter i samme takt, vil det om få år knapt være et stillesittende barn mer i landet.

Bortsett fra de det blir løpt for. Stafetten er nemlig et veldedighetsarrangement med det formålet å skaffe penger til et nevrologisk rehabiliteringssenter for barn som har mistet forligheten. (11.5.08 ay)

Kort sagt

Republikken Estland markerer 90-årsjubileet sitt rundt om i verda, m.a. med treplanting i land som Argentina, Saudi Arabia, Tyrkia, Russland, Mexico, Irak og andre.

Ved det russiske presidentvalet i mars nytta 26 000 personar høvet til å røysta i Estland. Aktiviteten var større enn til valet av duma i desember.

Ei gransking i mars viste at 12 % av estlendarane hadde lyst til å ta arbeid utanlands, medan 67 % var sikre på at dei heller ville arbeida i Estland.

Vegvesenet i Estland strevar med å reparera vegane etter kvart som dei blir øydelagde av trafikken. Truleg kjem det snart forbod mot piggdekk.

Våren 2008 var det registrert 530 132 personbilar i Estland, av desse var 382 407 registrerte til privat bruk.

Ei gransking utført i mars av den sveitsiske UBS-banken viste at Oslo var den dyraste hovudstaden i verda. København kom på andreplass og Tallinn på 43.-plass.

Mindre enn 10 % av ekteskapa i Estland blir inngått med religiøse seremoniar, men på Saaremaa er talet nesten 20 %.

Snart treng ikkje estarane lenger å ha med seg førarkort ved innanlands køyring. Ei lovendring gjer at det er nok å ha med godkjent legitimasjon dersom du har førarkort frå Estland.

Sosialdepartementet reknar med at Estland har 355 000 røykjarar og at det dagleg dør ti personar på grunn av røykinga.

Mange elevar fullfører ikkje grunnskulen i Estland. Rekordåret 2002–03 fall 1145 elevar utanfor systemet, og framleis er det fleire hundre kvart år.

Av ca. 30 000 estarar busette i Finland, bur nesten 90 % i Helsingfors-området. Blant desse er det 913 barn med estisk morsmål.

Sovjetiske bomber slepte over Tallinn 9. mars 1944 drap 463 menneske og gjorde over 20 000 heimlause.

I 2007 vart det registrert 466 tilfelle av tuberkulose. Særleg er auken stor blant dei HIV-positive.

Du svelt ikkje i Tallinn. Berre rundt Rådhusplassen i Gamlebyen er det 13 restaurantar. Nyopna i vår er Kaerajaan som serverer tradisjonell estisk mat.

Drosjetakstane i Tallinn kan variera ein del, for kvart firma bestemmer taksten sjølv. Men taksten skal m.a. vera tydeleg å lesa utanfrå på høgre sida av bilen.

Om drosjekunden i Tallinn ønskjer det, får han ei maskinutskriven kvittering. Kan ikkje sjåføren gje han ei slik, har kunden inga plikt til å betala.

Ei fersk gransking viser at 76 % av estlendarane meiner at det er rett av Estland å hjelpa fattigare land. For tre år sidan meinte 65 % det same.

I dei sentrale delane av Tallinn ligg det ikkje mindre enn 44 hotell, av desse har 26 slått opp dørene på 2000-talet.

Om lag 50 000 estarar deltok i den store dugnaden 3. mai 2008 der det vart fjerna skrot som låg rundt omkring i skogane og langs vegane.

Fleire russarar enn før, særleg i Nordaust-Estland søkjer om russisk statsborgarskap.

Granskingar i Baltikum viser at svært få av russarane har lyst til å flytta heim til Russland. I Estland var det berre eit par prosent av dei som kunne tenkja seg noko slikt.

Adresser og telefonnummer

Obs! Norsk-estisk forening tek ikkje ansvar for eventuelle feil.

Adresser i Estland:

Kgl. Norsk Ambassade (Norra saatkond),
Harju 6, EE 15054 Tallinn, tlf. 627 1000,
faks 627 1001, e-post: emb.tallinn@mfa.no,
www.norra.ee Ambassadør frå 1.11.2005:
Stein Vegard Hagen.

Nordisk ministerråds kontor

(Põhjamaade Ministrite Nõukogu Esindus),
Lai 29, EE 10133 Tallinn,
tlf. 627 3100, faks 627 3110,
e-post: info@nmr.ee, nettside: www.nmr.ee

Nordisk ministerråds Tartu-kontor

(Põhjamaade Ministrite Nõukogu
Esinduse filiaal), Raekoja plats 8,
EE 51004 Tartu, tlf. 742 3625,
faks 744 1241, e-post: madis@nmr.ee

Eesti instituut, Suur-Karja 14,

Postkast 3469, EE 10140 Tallinn,
tlf. 631 4355, faks 631 4356,
e-post: einst@einst.ee. Leiar: Mart Meri.

Eesti-Norra Selts (Estisk-norsk forening),

leiar Eha Vain. Adresse, telefonnummer,
faks og e-post som for Nordisk
ministerråds kontor i Tallinn.

Norrasöbrad (Norgesvennene),

leiar: Madli Ohaka,
e-post: madli@norrasobrad.ee,
nettside: www.norrasobrad.ee

Norsk-estisk forening på nettet:

<http://www.norsk-estisk.org>

Ajourføring blir utført av
Kari Helene Partapuoli
som har adresse: [kh\(@\)partapuoli.com](mailto:kh(@)partapuoli.com)

Send e-postadressen din til
Kari Helene Partapuoli,
så får du rask medlemsinformasjon.

Dagsaktuell informasjon og
kommentarer: rangoy.blogspot.com

Adresser i Noreg:

Republikken Estlands ambassade,
Parkv. 51 A, 0256 Oslo, tlf. 22 54 00 70,
faks +47 22 54 00 71, www.estemb.no
res.: Oscarsgt. 26 B, 0258 Oslo.
Ambassadør: Juhan Haravee.

Estlands æreskonsul i Bergen,

Tor Øystein Enge, tlf. 55 21 54 00,
Fortunen 1, Pb. 1124 Sentrum,
5809 Bergen, e-post: enge@stieglers.no

Estlands æreskonsul i Trondheim,

Trond Bernhard Brekke, tlf. 73 80 21 50,
Schultzgata 1, 7013 Trondheim,
e-post: trond.brekke@bbrekke.no

Estlands æreskonsul i Stavanger,

Reidar Maaseide, tlf. 51 63 50 00,
Svanholmen 5, 4033 Forus,
e-post: malthus@malthus.no

Estlands æreskonsul i Tromsø,

Per Trygve Kongsnes, tlf. 77 60 35 00,
Fr. Langes gt. 20, 9258 Tomsø,
per.kongsnes@bedriftskompetanse.no

Norsk-estisk forening, sjå siste side.

Estlandsforeningen i Midt-Norge, leiar

Ann-Elin Slettahjell, Åstun, 7070 Bosberg,
tlf. 73 95 01 25, aesletta@hotmail.com,
nettside: www.estlandsforeningen.no

Stavanger estiske forening,

kontakt: kristelwinter@hotmail.com,
<http://stavangerieestiklubi.50megs.com/>

Bergensområdet. Kontakt for estere:

Katrin Saarik, tlf. +47 98 40 36 34,
ksaarik@hotmail.com

Det estiske selskap i Norge, leiar Liina Alu,

Oslo, tlf. 40 04012 46,
aluliina@yahoo.com,
nettside: www.eestlased.no

Foreningen Norden, Harbitzalleen 24,

0275 Oslo, tlf. 22 51 67 60.
foreningen@norden.no

Kurs i estisk

Norsk-estisk forening vil arrangere kurs i estisk også høsten 2008.
Det blir en gruppe for nybegynnere og en gruppe for de som alt har lært litt.

Inspirerende lærer er Tiiu Vilu.

Nærmere informasjon på hjemmesiden: www.norsk-estisk.org
eller ved henvendelse til Else-Jannike Kuum på telefon 22 50 63 86.

Moro å lære estisk!

Noen innbiller seg at estisk er et vanskelig språk. De får mene hva de vil.

Alt kommer an på motivasjonen og hvor mye tid den enkelte kan investere i læringen.

Tiiu Vilu er en inspirerende lærer som får elevene til å prestere det utrolige. Og alt skjer i avslappet stemning med latter og moro.

Guro og Gjertrud.

Tiiu Vilu og Rune.

Else-Jannike og Signe.

Filmvisning 11. juni, se side 3

Estisk sankthans i Oslo

Norsk-estisk forening og Eesti Selts Norras
inviterer til sankthansfeiring **lørdag 21. juni klokka 17.00.**

Nærmere informasjon finner du på nettsidene: www.eestlased.no

Kontaktpersoner: Liina Alu tlf. 40 04 12 46, aluliina@yahoo.com

Tiina Toomel-Wiker tlf. 46 66 90 70

Maarika Wellnitz, maarika.wellnitz@mail.ee

Kontingenter for Norsk-estisk forening

Hovedmedlem kr 250, pensjonister og studenter kr 150,
familiemedlemmer kr 75.

Bedrifter, kommuner og foreninger kr 500.

Med medlemskap støtter du foreningens arbeid og du mottar tidsskriftet
Estlandsnytt som kommer ut med 3–4 nummer per år. Medlemmer får rabatt
på kursavgifter og bokkjøp.

Innbetalinger til NEFs postgirokonto: 0540 084 5486. Forespørsler om
medlemskap rettes til kasserer: Svein Huseby, Dønskvivn. 70 c, 1346 Gjetsum,
tlf. 67 54 38 82, e-post: s.huseby@online.no.

Barneklubb – *lastering*

Det er satt i gang en klubb for estisktalende barn
i Oslo-området.

Interesserte kan ta kontakt med

Tiina Toomel-Wiker,

tlf. 46 66 90 70

eller Kaarina Ritson

ritson@online.no.

Kohvikuõhtu

Iga kuu esimesel kolmapäeval
kell 18.00 on Eesti Seltsi

kohvikuõhtu

Café Onkel Donaldis,

Universitetsgt. 26, 0162 Oslo

e-post: aluliina@yahoo.com

Med Telemark husflidslag til Estland og Latvia

På Altja kro var det dekket langbord med tradisjonell mat. Fra v. reiseleder Kari Moen i kast med et griseøre, så Torild Råmunddal, Kari Råmunddal, Greta Müller og Alf Martin Dalen.

Tekst og foto ved Liv Hiim Bakken

Onsdag 30. mai 2007 samlet Telemark Husflidslag 38 reiselystne og spente damer og menn i den splitter nye bussen til Lars Brekka fra Drangedal. I løpet av åtte dager skulle han lose oss gjennom

Sverige og over til Estland, videre til Latvia der vi skulle på den store husflidsmessa i Riga, tilbake på kryss og tvers gjennom Estland og til slutt via Sverige trygt hjem igjen.

→ side 42

Norsk-estisk forening (Norra-Eesti Ühing)

Nettsted: <http://www.norsk-estisk.org>

Leder: **Else-Jannike Kuum**, Vækerø terr. 10 B, 0282 Oslo, tlf. priv. 22 50 63 86.

Henvendelser om medlemskap til kasserer **Svein Huseby**, Dønsvkn. 70 c, 1346 Gjetsum, tlf. 67 54 38 82, e-post: s.huseby@online.no

NEF postgirokonto 0540 084 5486.